

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Drobné církevní stavby

Markéta Dytrychová

© 2016 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Markéta Dytrychová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Drobné církevní stavby

Název anglicky

Minor Church Architecture

Cíle práce

Zjistit, zda se vlastníci pozemků, na kterých se drobné církevní stavby vyskytují, o ně starají v souladu se zákonem. Zdokumentování a zmapování drobných církevních staveb ve vybraných městských a vesnických regionech na Mladoboleslavsku.

Metodika

Hypotéza (starají/nestarají) bude ověřována daty získanými v terénu přímým pozorováním na místě, fotodokumentací, topografickou orientací, popisem památky a jejího stavu. V případě zjištěných nedostatků budou vlastníkům památek poskytnuty informace vedoucí k sjednání nápravy, včetně možností financování.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

drobné církevní stavby, kříž, kaplička, boží muka, financování památek

Doporučené zdroje informací

Almanach konference Místní komunita a drobné památky Česká Lípa Kaplička na návsi, křížek v polích,

Herout J., Slabikář návštěvníků památek

Miloš Suchomel, Záchrana kamenných soch

Zákon České národní rady ze dne 30. března 1987 č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Miroslav Polišenský, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 17. 02. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Drobné církevní stavby" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 9. 3. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Miroslavu Polišenskému, CSc., za metodické vedení mé práce, dále Mgr. Kateřině Jeníčkové z muzea v Bělé pod Bezdězem, panu Miroslavu Šimonovi z městského úřadu Bělá pod Bezdězem za poskytnutí potřebných informací o drobných církevních stavbách a především celé mé rodině za jejich velkou podporu.

Drobné církevní stavby

Souhrn

Bakalářská práce je v teoretické části zaměřena na důvody ochrany, funkci, význam a možnosti financování drobných církevních památek. Jde zejména o získání orientace v problematice legislativní povinnosti vlastníků týkající se ochrany kulturních nemovitých památek, památek nacházejících se v chráněných územích, ale i památek, které nejsou prohlášeny kulturní památkou a rovněž nejsou umístěny v chráněných územích. Praktickou část práce tvoří sestavení přehledu drobných církevních staveb na území Bělá pod Bezdězem, zhodnocení jejich současného stavu a navržení možností financování obnovy staveb v havarijním stavu. Posuzování jednotlivých památek je vedeno podle vlastního terénního výzkumu, porovnáním vydaných závazných stanovisek a zjištěných informací od vlastníků památek. Práce je doplněna o vlastní sestavení evidenčních listů k jednotlivým památkám, které budou podkladem pro vytvoření průvodce po památkách v Bělé pod Bezdězem. Snahou bude nejen identifikovat drobné církevní stavby, zhodnotit jejich stav, ale především zjistit, zda se vlastníci starají o své památky v souladu se zákonem.

Klíčová slova: boží muka, drobné církevní stavby, financování památek, kaplička, kříž.

Minor Church Architecture

Summary

Bachelor thesis is focused on the theoretical part of the grounds for protection feature, meaning and possibilities of financing of small religious monuments. It is mainly about getting orientation in the field of legislative responsibilities of owners concerning the protection of cultural immovable monuments, monuments located in protected areas, as well as sites not declared a cultural monument and is also not located in protected areas. The practical part consists of compiling the small church buildings in the territory under Bezdězem Bela, assessment of their current situation and proposing alternatives for financing the restoration of buildings in disrepair. Assessment of individual sites is guided by its own field research, comparing issued binding opinions and the information gathered from owners of monuments. Work is completed on your own compilation record sheets for individual monuments, which will be the basis for creating a guide to the sights in Bela pod Bezdězem. The effort will not only identify the small church buildings, assess their condition, but also to find out whether the owners care about their monuments in accordance with the law.

Keywords: calvary, minor church architecture, financing sights, chapel, cross.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska	13
3.1 Pojem a význam památek.....	13
3.2 Důvody ochrany památek	14
3.3 Historie péče o památky	16
3.4 Pojem a význam drobných církevních staveb	17
3.4.1 Důvody pro jejich obnovu	20
3.5 Financování památek	21
3.5.1 Dostupné dotační programy.....	23
4 Praktická část	31
4.1 Stanovení hypotézy	32
4.2 Historie zkoumané lokality	32
4.3 Popis zkoumané lokality	34
4.4 Památky v Bělé pod Bezdězem.....	36
5 Výsledky a diskuse	40
6 Závěr.....	43
7 Seznam použitých zdrojů	45
8 Přílohy	47

Seznam obrázků

Obrázek 1 Chráněná území na Mladoboleslavsku.....	31
Obrázek 2 Hranice katastrálního území Bělé pod Bezdězem.....	34

Seznam tabulek

Tabulka 1 Zjištěné drobné stavby na území Bělá pod Bezdězem	38
Tabulka 2 Hodnotící škála objektu podle rozsahu poškození.....	39

Seznam grafů

Graf 1 Přehled výdajů v jednotlivých programech Ministerstva kultury v roce 2014	25
Graf 2 Přehled výdajů z Programu na obnovu kulturních památek v roce 2014 podle jednotlivých vlastníků.....	26
Graf 3 Alokace finančních prostředků Středočeského fondu kultury a obnovy památek ...	27
Graf 4 Alokace finančních prostředků podle prioritních os v ROP Střední Čechy	29
Graf 5 Přehled finančních prostředků na obnovu památek v Bělé pod Bezdězem.....	36

1 Úvod

Historické stavby nebo jejich části považuje společnost za památky, které jsou důležité a hodné uchování z hlediska paměti národa a kulturního dědictví. Svůj význam však mají také památky, které nejsou přímo kulturní památkou. Jsou jimi právě drobné církevní stavby, které dlouho patřily mezi poměrně opomíjenou kategorií památek v krajině. Jsou zdánlivě nenápadným, přitom však zcela svébytným projevem vývoje evropské kultury, typickým pro středoevropský region jako symbol identity místa a kraje. Lidé, žijící před staletími ve zdejší krajině, se snažili do svého okolí zakomponovat i prvky a objekty, které zdůrazňovaly smysl života. Na význačných místech tak stavěli různé křížky, kaple, kapličky, boží muka či pomníky a památníky. Nacházely se při cestách, na křižovatkách, uprostřed obcí či před jednotlivými domy. Každý z těchto objektů měl svůj důvod, proč stojí na určitém místě. Žil svým vlastním životem a jeho historie byla předávána nejčastěji ústním podáním, které je dnes z velké části zapomenuto. Mohou se k nim vztahovat pověsti, legendy či pověrečná vyprávění. Jsou za nimi ukryty osudy našich předků, kteří žili ve zdejší krajině. Spoluvytvářejí místní názvy a mnohé slouží též jako orientační body. I právě proto některé drobné památky přežily až do dnešních dnů, i když mnohé v žalostném stavu, a tvoří nadále součást venkovské krajiny a spoluvytváří její ráz a zároveň stále připomínají odkaz našich předků. Proto obnově a údržbě o kaple, kapličky, sochy, boží muka, kříže a nejbližší prostranství v okolí drobných sakrálních staveb musí být věnována náležitá péče a podpora. Ať jsou ve vlastnictví obce, církve nebo v soukromých rukou. Svou nezastupitelnou úlohu v péči o ně mají i občanská sdružení a samospráva. V posledních letech se špatný technický stav části památkového fondu, zejména sakrálních památek v majetku církví a náboženských společností, venkovských panských sídel a dvorů a drobných památek v krajině výrazně zlepšuje. Z jedné strany je to dílem místních nadšenců, kteří pomocí sbírek organizují záchranu těchto drobných staveb, ale na straně druhé také účinnější podporou Ministerstva kultury nebo díky finanční podpoře Evropské unie. Podpořené projekty nadregionálního a národního významu jsou přínosem pro oblast památkové péče i regionální rozvoj.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda se vlastníci pozemků, na kterých se drobné církevní stavby vyskytují, o ně starají v souladu se zákonem. Specifickým cílem bude zdokumentovat a zmapovat drobné církevní stavby ve vybraných městských a vesnických regionech na Mladoboleslavsku, jehož výstupem bude jejich ucelený přehled. Stanovení hypotézy, zda se starají či nestarají, bude ověřována daty získanými v terénu přímým pozorováním na místě, spoluprací s orgány státní památkové péče a NPÚ, fotodokumentací, typologickou orientací, technickým stavem a popisem památky.

2.2 Metodika

Stanovení hypotézy, zda se starají či nestarají, bude ověřována daty získanými v terénu přímým pozorováním na místě, spoluprací s orgány státní památkové péče a NPÚ, fotodokumentací, typologickou orientací, technickým stavem a popisem památky.

Pro splnění zadání tématu „Drobné církevní stavby“ budou využity teoretické poznatky z odborné literatury ohledně pojmů vztahujících se k danému tématu drobných církevních staveb. Jedná se o drobné církevní památky, mezi které patří křížky, kapličky, boží muka, sochy, svaté obrázky, skalní reliéfy se sakrálním motivem, které tvoří odvěkou součást krajiny. Bude čerpáno z dostupných literárních pramenů zabývajících se danou tematikou drobných církevních staveb a internetových zdrojů.

Praktická část tvoří terénní výzkum venkovského prostoru Mladoboleslavského regionu, jehož výsledkem je zjištění konkrétního stavu nalezených drobných církevních staveb. Vzhledem k velmi dobré znalosti terénu byla vybrána lokalita Bělá pod Bezdězem a okolí. Výstupem zmapování je souhrn základních informací drobných církevních staveb týkající se lokalizace památky – autora a vlastníka památky (pokud se podařil zjistit), rejstříkové číslo památky (pokud je chráněna), datace objektu, aktuální parcelní číslo a případně legenda o jejich vzniku. Součástí této karty je i zhodnocení stavu dle popisu, subjektivní stupnice (1-4) a fotodokumentace drobné církevní stavby. V rámci terénního výzkumu bude nutné osobně navštívit a zmapovat vybranou oblast. Předpokladem bude,

že nejspíše se budou nacházet objekty památkově chráněné, o kterých bude také nejjednodušší získat dostatek informací. Při hledání staveb, které nejsou kulturními památkami a ani se nenachází v památkové zóně, bude využito znalosti místních poměrů a informací od pracovníků městského muzea a městského úřadu v Bělé pod Bezdězem.

Praktickou část dále rozšiřuje koncepce o možnostech vlastníků využití financování oprav drobných církevních staveb z různých zdrojů. Budou vytvořeny tabulky dle zjištěného stavu, výše nákladů a dotací. Dále podle zjištěných informací o každé jednotlivé památce bude vytvořena její evidenční karta, kterou bude možné využít k evidenci památek státem právně nechráněných na městském úřadu Bělá pod Bezdězem, v muzeu Bělá pod Bezdězem a pro obec s rozšířenou působností Mladá Boleslav.

Závěr práce představuje zhodnocení současného stavu obnovy a přínos drobných církevních památek na rozvoj regionu, zjištění jakým způsobem se o péči drobných památek starají vlastníci ve vybraném regionu a návrh na jejich financování.

Činnosti, které budou provedeny:

- rozbor odborné literatury zabývající se problematikou drobných církevních staveb a památek obecně;
- analýza možností čerpání finančních prostředků;
- zmapování drobných církevních staveb ve vybraných regionech;
- tabulkové a grafické zpracování výsledků;
- interpretace zjištěných výsledků a vyslovení závěrů.

3 Teoretická východiska

3.1 Pojem a význam památek

Již na sklonku 18. století, současně s rozvojem průmyslu a velkoměst, velmi často doprovázeným demolicemi starých staveb, si začali lidé uvědomovat jedinečnost památek, dokládajících tvořivou práci a způsob myšlení předchozích generací, a nutnost jejich zachování jako nenahraditelného zdroje poznání národních dějin (Kajdl, Pechová, Zidek, 2004). Umělecké a historické, ale i technické, archeologické, přírodní a další památky po staletí obohacují dochované životní prostředí historických sídel a krajiny, a tím přispívají i k obecné vzdělanosti a všestrannému rozvoji národa. Úroveň péče o ně vyjadřuje v současném světě mimo jiné i vyspělost společenského systému a demokracie v dané zemi (Hájek, 2005).

Památka je věcí nebo myšlenkou uchovávaná paměť nebo upomínku někoho nebo něčeho. V obecném významu tak zahrnují i památky osobní a rodinné. Zpravidla však jsou tímto zkráceným názvem míněny kulturní památky, jejichž zachování je společenským zájmem a které jsou předmětem památkové péče. Památkami podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v širším slova smyslu rozumíme hodnotné historické i některé současné objekty movitého či nemovitého charakteru. Nemovitými kulturními památkami jsou především hrady, zříceniny, zámky, tvrze, kostely, kláštery, kapličky, stavby lidové architektury, zemědělské usedlosti městské obytné domy, paláce, radnice, městská opevnění a jejich jednotlivé dochované části, historické zahrady a parky nebo pozemky s významnými archeologickými nálezy. Díla starého malířství, sochařství a uměleckých řemesel, které tvoří soubory mobiliářů zejména na hradech a zámcích a církevních stavbách jsou movitými kulturními památkami (Kajdl, Pechová, Zidek, 2004).

Z hlediska důležitosti zákon rozlišuje dva stupně ochrany. Vyšší stupeň památkové ochrany vyjadřuje pojem národní kulturní památka, nižší stupeň památkové ochrany a důležitosti pojem kulturní památka. V řadě případů se však nejedná pouze o jednotlivé stavby a předměty, ale o celé soubory památek včetně prostředí, ve kterém se nacházejí. Kulturní památky a národní kulturní památky jsou evidovány v Ústředním seznamu kulturních památek, který je veden Národním památkovým ústavem se sídlem v Praze

(Kajdl, Pechová, Zídek, 2004). Za kulturní památky prohlašuje ministerstvo kultury České republiky podle Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické. Za památku se považuje také soubor statků a věcí, i když některé z nich nejsou památkami. Kulturní památkou jsou i některé jevy, jež nemají vlastní hmotnou podstatu, např. historické pomístní názvy. Kulturní památky jako velice cenný odkaz uměleckého a tvůrčího potenciálu a doklad společenského vývoje tvoří neodmyslitelnou součást hmotného prostředí i soudobého života (Vajčner, 2009).

3.2 Důvody ochrany památek

Kromě neoddiskutovatelného přínosu kulturních památek pro kulturní úroveň života společnosti rovněž patří památky k nejdůležitějším cílům mezinárodního i tuzemského cestovního ruchu, a tím i k významnému zdroji příjmů veřejných rozpočtů. Památkový fond má obrovský přínos z hlediska jeho nenahraditelných hodnot jak historických, tak i uměleckých, estetických, památkových i užitkových (Hájek, 2005). Do společenské úlohy památek lze zahrnout všechny činnosti a všechna opatření vedoucí k optimálnímu uplatnění jejich užitkové, především však kulturní a výchovné funkce. Jde především o jejich zpřístupnění veřejnosti, instalaci interiérů, průvodcovskou činnost, pořádání kulturních akcí na památkových objektech a celkové jejich využití v rámci domácího i zahraničního cestovního ruchu. Základním cílem péče o památkový fond musí být proto ochrana, uchování a prezentace významných kulturních hodnot vytvořených v minulosti v jejich autentickém stavu, na původním místě a v dochovaném historickém prostředí tak, aby byly zachovány pro další generace.

Architektonické dědictví je natolik rozmanité, že nemůžeme definovat, co konkrétně je předmětem ochrany tak, aby to platilo pro všechny památky. Stejně tak nelze doporučit nějaké řešení či postup tak, aby platil ve všech situacích. Památková péče je založena na principu individuálního posouzení. Dlouho se za hodnotné považovaly pouze budovy buď velmi staré, nebo stavby s výraznou uměleckou hodnotou, případně díla

významných tvůrců. V průběhu 20. století však došlo v chápání kulturních hodnot historických staveb k významným posunům. Absolutní stáří a umělecká kvalita již dávno nejsou jedinými kritérii (Bukačová, Hájek, 2006).

V oblasti památkové péče se setkáme nejčastěji s pojmem architektonické dědictví. Avšak staveb a souborů, které mají kulturně-historickou hodnotu, je mnohem více než těch, které jsou prohlášeny kulturními památkami nebo se nalézají na území památkových rezervací a zón. (Samojský, 2011). Největší důležitost a hlavní roli v ochraně a zachování těchto památek mají jejich vlastníci, kteří nesou také největší odpovědnost. Fyzické i právnické osoby, které jsou vlastníky těchto památek, ale také stavebníci a investoři, ti všichni rozhodují, co se s památkou stane. Kupují stavby či pozemky s určitým záměrem, formulují požadavky na to, co se má udělat, vybírají projektanta. Památková péče může pomoci, může cosi usměrnit, v extrémním případě může čemusi zabránit. Nemůže ale nahradit úlohu vlastníka (Bukačová, Hájek, 2006). Pokud vlastník památky, která není zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, se rozhodne provést opravu nebo údržbu jeho památky, nevzniká mu žádná zákonná povinnost tuto skutečnost oznamovat. Naopak vlastník kulturní památky je povinen si předem na všechny zamýšlené úkoly související s údržbou, opravou, rekonstrukcí nebo restaurováním vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

V legislativním vymezení zaujímají výjimečné postavení zákonem nebo nařízením prohlášené a chráněné památky nebo památkové soubory, jejichž vlastnictví zavazuje bez ohledu na charakter vlastníka (stát, církev, soukromé osoby). Jedná se o národní kulturní památky a kulturní památky včetně prostředí nebo památkové rezervace či zóny včetně ochranných pásem. Právním důvodem ochrany kulturních památek je zápis do státního seznamu kulturních památek podle zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách v době od 3. 5. 1959 do 31. 12. 1987, nebo prohlášení za kulturní památku podle § 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění v době od 1. 1. 1988, který vede Generální ředitelství Národního památkového ústavu. Zcela výjimečné postavení pak zaujímají památky na Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO, zahrnující jak hmotné tak nehmotné dědictví lidstva. Uvedené stavby

či předměty a plošně památkově chráněná území či lokality podléhají Zákonu o státní památkové péči a mezinárodním Úmluvám (Vajčner, 2009).

Kulturní hodnoty historických staveb spočívají nejen ve schopnosti vydávat svědectví o minulosti, ale zároveň nesou vysoce esteticky a emočně působivou architektonickou kvalitu, kterou výrazně podporuje stáří stavby (Suchomel, 1990). Základním hlediskem pro ochranu památek je úcta k historickému originálu, a protože k základním kvalitám historických staveb patří jejich vzhled, neměl by být navrhovanými úpravami nijak zásadně dotčen. S tímto faktem zároveň souvisí i zachování věrohodnosti a autenticity, protože opravdovost stavby je pro uchování a vnímání architektonického dědictví velmi důležitá. Týká se jak architektonického ztvárnění, tak užitých materiálů (Hájek, 2005). S ochranou památek je spjato i prostředí, kdy urbanistická celistvost památky je předpokladem nejen zachování hodnotných součástí, ale také eliminaci prvků, které by byly na úkor jeho nerušeného vnímání (Valenčík, 2006).

3.3 Historie péče o památky

Počátky péče o kulturní dědictví v tom smyslu, jak je chápeme dnes, spadají až do 18. století, kdy byly stanoveny obecně závazná pravidla tehdejší památkové péče. Významný posun ve vývoji péče o kulturní dědictví znamenalo až období vlády Marie Terezie. Tereziánské reformy měly širokou platnost a dotýkaly se také památek a jejich zachování. Jedním z nejstarších obecně závazných nařízení byl dvorský dekret z 24. 2. 1776, doplněný dekretem z 5. 3. 1812. Oba tyto dekrety upravovaly povinnosti nálezců starožitností, mezi které byly kromě starých mincí zahrnuty i další nalezené pamětihodnosti, jako např. sochy, pohanské modly, zbraně, nádoby a náhrobní kameny. Všechny tyto nalezené předměty měly být zaslány ke dvoru, kabinetu mincí a starožitností k odkoupení a jejich cena byla stanovována podle stupně jejich výjimečnosti a vzácnosti. Další z dvorských dekretů byl dekret dvorské kanceláře z 28. 12. 1818, který upravoval vývoz a obchod s uměleckými díly a zvláštnostmi. Zakazoval vyvážet obrazy, sochy, antiky, sbírky mincí a mědirytin, vzácné rukopisy, kodexy a prvotisky a vůbec takové předměty umění a literatury, které přispívají ke slávě státu a jejich prodejem by vznikla těžko nahraditelná a podstatná ztráta. Rakousko – uherské památkové instituce byly ve své době nejmodernější v Evropě (Valenčík, 2006).

Státní památková péče trvá na našem území od roku 1850, kdy byla ve Vídni založena Centrální komise pro ochranu památek. Jejím hlavním úkolem bylo poznávání a vyhledávání památek, pořizování jejich soupisů, výchovné působení na veřejnost, poskytování posudků a pokynů pro úpravy a zásahy do památek a publikační odborná činnost. V roce 1920 vznikl v Praze Památkový úřad, který měl evidenčně podchycovat památky, odborně řídit, psát posudky a také prosazovat subvenční politiku formou daňového zvýhodnění pro vlastníky památek (Kadlec, Svoboda, 2007).

Pojem památková péče zahrnuje soustavu činností a opatření, která vedou a směřují k uchování kulturních památek a k jejich organickému začlenění do současného života (Hájek, 2005). Podle Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči mezi odborné předpoklady zajištění památkové péče náleží zajišťování, evidence, dokumentace a hodnocení kulturních památek, speciální výzkum a průzkum k účelům péče o ně. Dále v teoretické i praktické rovině výzkum, vědecká práce v oboru dějin a rovněž i tvorba metodiky. Při vlastní péči o zachování památek jde o jejich ochranu, konzervaci, restaurování a odbornou správu. Další okruh památkové péče tvoří činnosti, které se váží k publikační činnosti, propagaci, působení na veřejnost ve smyslu zásad a cílů památkové péče (Riegl, Hlobil, Kruis, 2003).

3.4 Pojem a význam drobných církevních staveb

Na úvod je důležité vysvětlit pojem drobná církevní stavba. K tomuto termínu je možné přiřadit objekt památeční, historicky cenný, který byl nebo je předmětem náboženské úcty, který se však nenachází nebo se nemusí nacházet pod památkovou ochranou. Tento pojem není v literárních pramenech, zákonech či vyhláškách jasně definován a vymezen. Za jednu z definic můžeme považovat popis těchto staveb v Zákoně č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty. V příloze č. 1 tohoto zákona se uvádí pojem exteriérový objekt, který zahrnuje drobnou exteriérovou architekturu, např. kapličky, zvoničky, boží muka, polní a smírčí kříže, jejich součásti a fragmenty. Je zřejmé, že ani jeden výše uvedených pojmů není pojmem oficiálním a nemá ani přesnou charakteristiku. Přesto je každý z nich vnímán intuitivně, a proto je v oblasti této problematiky i užíván (Hájek, Bukačová, 2006).

Drobné církevní stavby patří mezi sakrální (kultovní) objekty. Vydané zejména regionální publikace, jejichž tématem je drobná sakrální architektura se funkcím, typologií a historickým významům drobné sakrální architektury věnují jen v úvodu. Vlastní část textu se po vzoru tradičního inventárního přístupu památkové péče věnuje soupisu staveb v daném regionu, který často zahrnuje popis objektu, jeho lokalizaci, zobrazení a případně historii. Většina publikací zohledňuje význam staveb v krajině zejména jako krajinných prvků a atributů patřících k českému venkovu. Drobné sakrální stavby jsou jedním ze symbolů, jimiž je česká krajina protkaná. Můžeme je rozčlenit na řadu skupin, které se vyznačují zvláštními kvalitami, osobitým výtvarným podáním a historickými proměnami (Štrogrová, 2006). Můžeme je posuzovat z hlediska materiálu, funkce či výtvarného vývoje. Nejjednodušší je hledisko materiálové, tedy převažující hmotná podstata drobné památky, která v sobě zahrnuje i způsob zacházení, jejich údržbu a konzervaci. Ta poukazuje rovněž na historický vývoj a má též krajové podmínění. Dřevo bylo bez pochyby výchozím materiálem drobných znamení v krajině, živé různě značené stromy sloužily k orientaci, kříže, kapličky, zvoničky bývaly ze dřeva. Bylo snadno a rychle opracovatelné, dostupné, lidé se s ním setkávali denně. Důkazů o tom, že první památky byly dřevěné a že ještě dlouho dřevo převažovalo, je celá řada, a dosud jako zástupci této skupiny zůstaly kromě již v terénu vzácných dřevěných statuí monumentální dřevěné kříže či nově drobné křížky u cest na památku nehody. Lidé ovšem pochopili, že dřevo jako materiál na stavby drobných církevních památek je značně nestálé a jeho životnost je omezená, proto nastupuje jako stavební materiál kámen. Kámen, materiál, který díky své trvanlivosti zachytil vývojovou řadu od památek pravěkých až po současnost (Bukačová, Hájek, 2006). Do této skupiny můžeme zařadit i přírodní útvary, které se staly památkami či orientačními body v krajině např. skála, do níž byl vytesán kříž. Od 14. století se objevují kamenná gotická boží muka. Od 15. století se již začínají tesat z kamene. Materiálem pro výstavbu zděných muk je lomový kámen, nebo cihly. Zděná boží muka bývají omítnutá a obílená vápnem. Hluboké niky a výklenky v mukách jsou určeny pro instalaci soch a mělké niky a vpadliny jsou osazovány malbami do omítky či na dřevo. Nejčastějším výjevem dekorace božích muk je zobrazení Panny Marie s Ježíškem, Ježíš s trnovou korunou nebo sv. Jan Křtitel (Hájek, 2005).

Nejčastějšími příklady objektů drobné sakrální architektury, které nacházíme v intravilánech obcí nebo i ve volné krajině představují kapličky, kříže a boží muka, svaté

obrázky a skalní reliéfy s církevním motivem (Štogrová, 2006). Stavby tak dotvářejí kulturní krajinu našeho okolí a jsou svědky proměn obrazu krajiny. Tyto symboly dokazují, že krajina je živá. Jsou úzce a nezastupitelně spojeny s krajinou českého venkova. Můžeme u nich obdivovat dovednost a jemnou citlivost, se kterou byly do krajiny zasazeny. Drobné sakrální stavby jsou umístěny ve struktuře krajiny dvojnásobným způsobem. Buď byly postaveny na místech odnedávna významných a staly se symbolem jejich paměti, nebo nově zdůraznily význam místa, na němž byly postaveny, a staly se tak upomínkou událostí, jež neměly upadnout v zapomnutí (Herout, 2011). Do současnosti se dochoval poměrně rozsáhlý soubor těchto dokladů vztahu člověka k Bohu i krajině, jejíž jsou tyto stavby už po staletí neodmyslitelnou součástí. Po roce 1989 došlo k renesanci zájmu o tyto památky, a tak je jich dnes na našem území většina zásluhou jednotlivých obcí, spolků a farností v dobrém stavu.

Boží muka patří k nejstarším stavbám tohoto charakteru. První boží muka byla pravděpodobně dřevěná a jejich vznik lze datovat do období před začátkem 14. století. Podle tradice se začala Boží muka stavět za českého knížete Boleslava, který na žádost biskupa Vojtěcha rozkázal, aby *„na každé bráně města křesťanského znamení umučení božího namalováno neb vytesáno bylo a v každé vsi křesťanské, aby totéž znamení na sloupě kamenném nebo dřevěném postaveno bylo.“* Od té doby udržovala se památka stavění mouček na vsích a místech veřejných (Bukačová, Hájek, 2006). Stavba symbolizuje sloup, u kterého byl bičován Kristus. Stavby ze 17. století jsou již nejčastěji již v podobě kamenného sloupu zakončeného do tří stran otevřenou lucernou s křížem na vrcholu. V barokní době a 19. století jsou nejběžnější zděná boží muka na troj- nebo čtyřhranném půdorysu (Štogrová, 2006).

Kapličky se nacházejí nejčastěji na návsi, a to v menších obcích, které si nemohly dovolit výstavbu kostela. Lze najít kapličky výklenkové a prostorové. Výklenkové jsou starší. Tvoří je hranol nejčastěji obdélníkového půdorysu a obvykle má jeden výklenek, kde je vystaven obraz nebo socha světce. Prostorový typ je větší a uvnitř je prostor pro jednu nebo více osob, bývá zde oltář, který nese obraz nebo sošku světce, kterému je objekt zasvěcen. Stavby jsou odrazem zjednodušené podoby slohových prvků dobové monumentální architektury (Štogrová, 2006).

Kříže jako symbol umučení Kristova, je vůbec nejhojněji vyskytujícím se objektem drobné sakrální architektury. Kříže původně bývaly dřevěné, ale vzhledem k tomu, že dřevo snadno podléhá vlivům povětrnosti, musely být pravidelně obnovovány. Proto přibližně od 18. do poloviny 19. století se nejčastějším materiálem pro výrobu křížů stal kámen. Od poloviny 19. století se postupně zvyšuje používání litiny, zprvu se z ní odlévá pouze korpus Krista, později celý kříž (Štogrová, 2006).

3.4.1 Důvody pro jejich obnovu

Záchrana, obnovování a udržování drobných památek pro místní komunitu, což jsou obyvatelé, vysídlenci, chalupáři, ale i místní občanská sdružení, okrašlovací spolky, ochránci přírody a obce představuje určitý smysl. Ten spočívá zejména v duchovním aspektu, v dluhu minulosti, rovněž ale také v jistém estetickém vnímání konkrétního místa a v neposlední řadě také v možnosti zaměstnání nebo práce pro místní řemeslníky i jednotlivce. Kolem opravy drobné památky se odehrává celá řada akcí, od společného setkávání v podobě svěcení, poutě, obnovení místní tradice až po vytvoření konkrétního bodu například v rámci naučné stezky (Herout, 2011). Nová podoba staré památky, konkrétně způsob obnovy z hlediska památkové péče představuje pro kapličky a kaple křížových cest obnovu podle zachovalé dokumentace nebo provedeného průzkumu spočívající zejména v dodržení původnosti materiálů a barevnosti omítek, nahrazení ztracených obrazů nebo plastik díly současných výtvarníků (Suchomel, 1990). V případě Božích muk a křížů se jedná o nahrazování ztracených křížů současnými nebo použití křížů ze hřbitovů, použití plechových křížů a opravu soklů tak, aby esteticky podle dobového vzhledu ladily s prostředím, kde byly umístěny (Štogrová, 2006).

Obnova památek zahrnuje údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu památky nebo jejího prostředí, přičemž jinou úpravou kulturní památky se rozumí modernizace budovy při nezměněné funkci nebo využití kulturní památky, dále nástavba či přístavba. Restaurováním se rozumí souhrn specifických výtvarných, uměleckořemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu (Herout, 2011). Regulace této činnosti je uplatňována ve dvou směrech. Kromě toho, že vlastník chráněného objektu zamýšlející provést takovou obnovu potřebuje závazné stanovisko orgánu památkové péče, je zde regulace i na straně restaurátorů,

kdy podle § 14a zákona o státní památkové péči smí kulturní památku restaurovat pouze fyzická osoba s povolením k restaurování, které uděluje Ministerstvo kultury.

Důvodem ochrany památek a památkových souborů je veřejný zájem na jejich zachování pro následující generace, neboť představují nedílnou součást našeho životního i kulturního prostředí a naší národní identity ve sjednocující se Evropě (Samojský, 2011). Základním a nezpochybnitelným principem ochrany památek a památkových souborů je zachování jejich historické věrohodnosti, spočívající především v ochraně nebo záchraně autentického originálu (Kajdl, Pechová, Zídek, 2004). Se záchranou originálu podléhajícího opotřebení i dalším vlivům především klimatickým souvisí pravidelná údržba, včasná stavební či krajinářská obnova, nebo restaurování konkrétního uměleckého nebo technického díla. Předpokladem památkově zdařilé obnovy je přednostní použití původních materiálů, postupů a technologií odpovídajících konkrétnímu časovému období, ve kterém obnovovaná stavba, předmět či jejich jednotlivá část vznikla, nebo byla zásadně upravena (Suchomel, 1990).

3.5 Financování památek

Specifikem oboru památkové péče je skutečnost, že předmět ochrany je nenahraditelný, neopakovatelný. Jednou zaniklá památka je definitivně ztracena, může se nahradit kopií, která však nemůže mít nikdy hodnotu originálu. Povinností státu je proto chránit kulturní památky jako součást kulturního dědictví (Pek, 2009). K tomu napomáhá zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn a vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se tento zákon provádí. Tento zákon vlastníkům kulturních památek ukládá povinnosti, ale definuje i možnosti poskytnutí finančních příspěvků na jejich opravu.

Získávání prostředků na obnovu objektů, které většinou nikomu jakoby nepatří, není snadné a stojí velké úsilí. V České republice nejsou vytvořeny dobré podmínky pro uchování kulturního dědictví. Hlavní chybu lze spatřovat v daňové politice a v podfinancování obcí a měst. Na záchranu často velmi cenných objektů by v některých případech stačily pouhé desetitisíce, což jsou z pohledu státního rozpočtu zanedbatelné peníze. Přesto dále chátrají a tím chátrá i naše kulturní dědictví (Pek, 2009). Tak jako u jiných věcí, včetně nemovitostí platí princip, že vlastnictví zavazuje. Základním

předpokladem zůstává, aby vlastník přijal svoji zodpovědnost za uchování památkové hodnoty vlastního majetku a s tím spojená omezení v nakládání s ním. Povinností vlastníka kulturní památky je pečovat o její uchování na vlastní náklad. Jejich obnova však může být značně nákladná a pro vlastníky mnohdy neúnosná. V zájmu celé společnosti je tak nutné, podporovat obnovu kulturních památek i z veřejných prostředků T. Pek (2009) považuje za ideální případ situaci, kdy si sama kulturní památka je schopna na svou obnovu vydělat vlastním provozem, případně z jiných zdrojů svého vlastníka. Tyto aspekty jsou však závislé zejména na lokalitě, velikosti, dostupnosti a jiných vlastnostech kulturní památky. Navíc lze konstatovat, že tato soběstačnost je v praxi spíše výjimečná. Financování památkové péče je tak založeno na vícezdrojovém principu, kdy je však v mnoha ohledech vázáno na investice samotného vlastníka. Finanční podpora vlastníkům památek by proto měla sloužit zejména k vyrovnání disproporcí vzniklých například v důsledku minulého totalitního režimu a tehdejšího zacházení s kulturními památkami. Často se totiž vlastníci těchto objektů ocitli v situaci, kdy náklady na obnovu a údržbu objektu značně převyšovaly jejich finanční možnosti nebo zdroje generované samotným objektem, např. regulované nájemné, nekomerční využívání objektu apod. (Pošmourný, 2014).

Způsob financování památkové péče lze rozdělit do dvou skupin, a to na přímé a nepřímé formy podpory. Přímá podpora představuje nezprostředkované poskytování finančních prostředků z veřejných rozpočtů, v rámci které dochází k přerozdělování příjmů státního rozpočtu. Za zdroje této přímé podpory lze považovat příjmy z daní, ale i finanční prostředky ze soukromého sektoru, nadací nebo loterií nebo prostřednictvím veřejné sbírky, kdy se jedná o získávání dobrovolných peněžitých příspěvků od předem určeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel. Přestože je přímá finanční podpora vlastníkům kulturních památek poskytována nenárokově a může být realizována jen na základě stanovených podmínek, představuje největší zdroj veřejných finančních prostředků. Možnými zdroji přímé finanční podpory jsou především státní rozpočet, rozpočet územních samosprávných celků, Evropská unie, ale také prostředky mezinárodní spolupráce a ostatní zdroje (Pošmourný, 2014).

Za nepřímou podporu lze pokládat osvobození od daní a daňová zvýhodnění. Systém veřejné podpory v České republice je postaven především na přímé formě, jelikož daňová osvobození nebo zvýhodnění nejsou pro vlastníky natolik významná. Je určena

k jisté kompenzaci zvýšených nákladů vlastníků kulturních památek spojených s údržbou, provozem a obnovou. Zatímco však charakter přímé podpory je založen na nenárokovém, fakultativním principu, nepřímá podpora je poskytována obligatorně ze zákona. Vzhledem k mnohdy značně nepřehledným daňovým zákonům bývá tato forma pro vlastníky kulturních památek však obtížně dostupná. Pokud se ale v nekoncepčních a často měněných podmínkách zorientují, stává se i tato forma podpory pro vlastníky značně přínosnou. Hlavní daňové úlevy a zvýhodnění lze najít v zákoně č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších změn a doplňků, v zákoně 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších změn a doplňků, a dále v zákoně 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v platném znění (Bukačová, Hájek, 2006).

3.5.1 Dostupné dotační programy

V současné době je možnost dotovat obnovu památkových objektů z několika zdrojů. Mezi nejdostupnější a administrativně nejsnazší patří Státní fond kultury České republiky, který spravuje Ministerstvo kultury. Nabízí však nejnižší finanční pomoc s vysokým podílem spoluúčasti žadatele. Příspěvky poskytované z programů ministerstva jsou přísně účelové, obvykle mohou být použity pouze na úhradu prací zabezpečujících uchování souhrnné památkové hodnoty objektu, nikoliv na modernizaci nebo jiné úpravy prováděné v zájmu jejího vlastníka, ani na práce investiční povahy. Tento ekonomický nástroj má působit jako kompenzace za omezení dispozice s kulturní památkou a zároveň jako motivace o ni pečovat. Problémem nesoucím se s tímto finančním příspěvkem není ani tak příspěvek samotný, jako spíše nerovnost v rámci jeho úpravy a přidělování. Tento se totiž týká pouze kulturních památek, nikoli jiného, byť státem uznaného kulturního dědictví. Pokud se tedy vyskytují například kulturně významné nemovitosti v památkových zónách či rezervacích a nemají samostatný status kulturní památky, jsou sice jejich vlastníci částečně omezeni v dispozici, jak vyplývá z §14 odst. 2 zákona o státní památkové péči, nárok na příspěvek na obnovu se však na tento případ již nevztahuje. Jak uvádí Pošmourný (2014) dalším problematickým aspektem tohoto finančního nástroje je fakt, že na příspěvek ze státního rozpočtu není právní nárok, je poskytován pouze na žádost, což spolu s neurčitostí kritérií, v rámci kterých je příspěvek poskytován, činí celou úpravu netransparentní a problematickou. Zákon připomíná, že příspěvek je poskytován pouze „v případě mimořádného společenského zájmu“, přičemž blíže

nespecifikuje kritéria a nechává rozhodnutí o přidělení příspěvku na správním uvážení Ministerstva kultury České republiky. Jak z výše uvedeného vyplývá, tento příspěvek je nastaven poměrně úzce a specificky, neboť dokáže pokrýt požadavky památkové péče a tedy veřejného zájmu jen velmi povrchně.

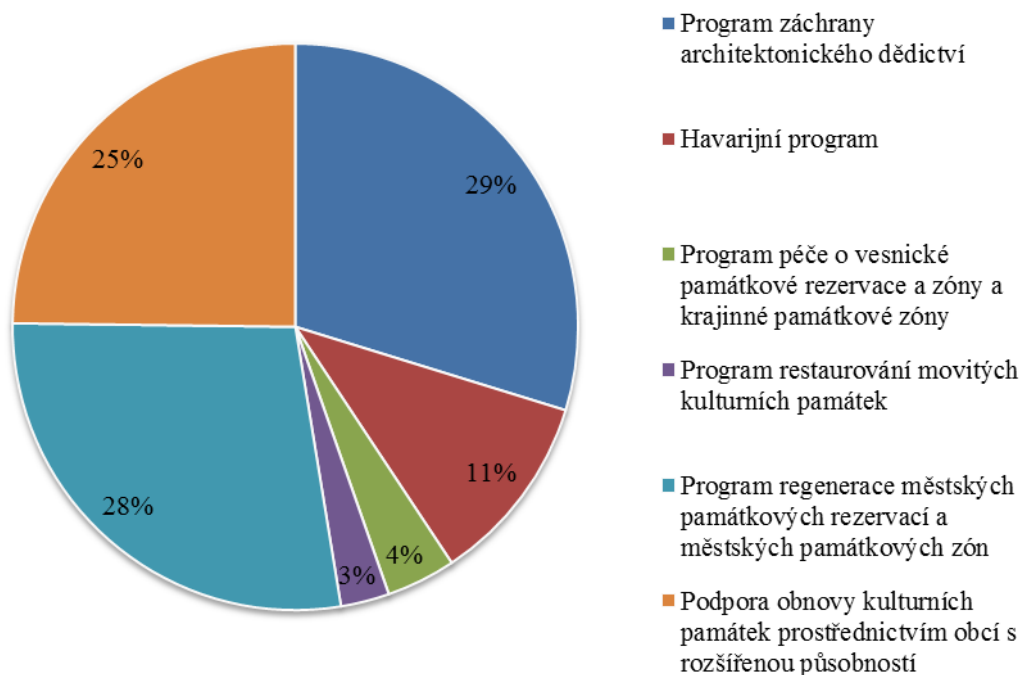
V roce 2014 Ministerstvo kultury ČR přidělilo ze státního rozpočtu finanční příspěvky v celkové výši 504 mil. Kč. Přerozdělení v rámci jednotlivých programů ukazuje graf 1. Kromě programu Podpory záchranných archeologických průzkumů, Podpory pro památky UNESCO a Programu podpory občanských sdružení v památkové péči jsou finanční příspěvky poskytovány zejména v těchto programech:

- **Havarijní program** – prostředky jsou určeny na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na jejich statické a celkové stavební zajištění, včetně restaurátorských prací a na opravy krovů a střech.
- **Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón** - je nástrojem k obnově kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech našich historických měst, prohlášených za památkové rezervace nebo památkové zóny. Finanční příspěvky však mohou být z něho poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí společně s vlastníkem na obnově kulturní památky.
- **Program záchrany architektonického dědictví** - tímto programem je podporována obnova kulturních památek tvořících nejcennější součást našeho architektonického dědictví, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely a podobně.
- **Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny** - zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jako jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky a boží muka, které se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích. V současné době se na území ČR nachází 61 vesnických památkových rezervací, 211 zón a 19 krajinných památkových zón.
- **Program restaurování movitých kulturních památek** - z tohoto programu jsou poskytovány finanční příspěvky na náklady spojené s obnovou (restaurováním)

movitých kulturních památek, zejména takových, které jsou významnými díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi a jsou umístěny v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně-vzdělávací nebo náboženské účely.

- **Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností** - prostředky jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky, popř. na obnovu movité kulturní památky pevně spojené se stavbou, jako jsou např. oltáře nebo varhany v kostelech, pokud je tato stavba kulturní památkou.

Graf 1 Přehled výdajů v jednotlivých programech Ministerstva kultury v roce 2014

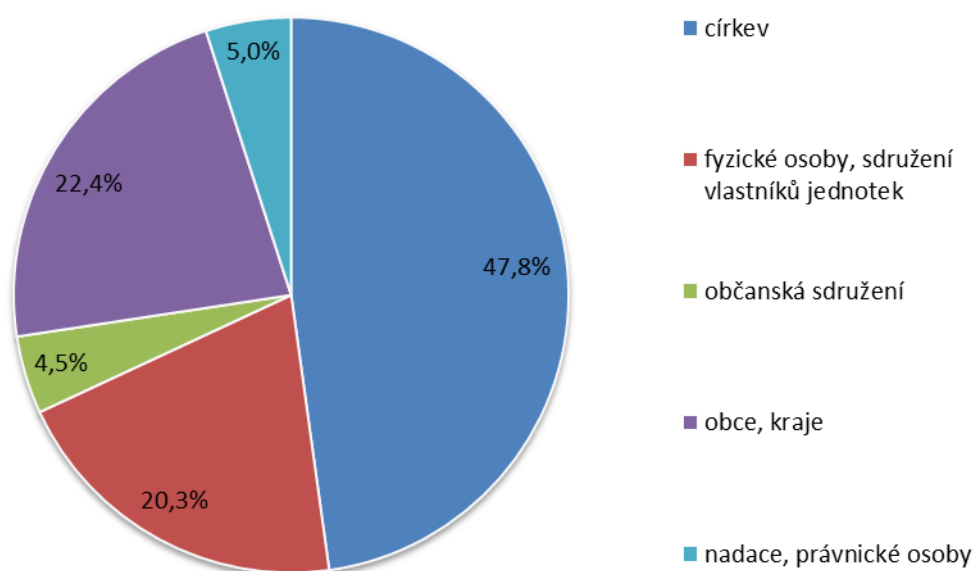

Zdroj: zpracováno dle MK, 2015

Finanční prostředky z Programu na obnovu kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností lze poskytnout na obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami a nejsou ve vlastnictví České republiky, popř. na obnovu movitých kulturních památek pevně spojených se stavbou, např. oltáře, varhany v kostelech, pokud je tato stavba kulturní památkou. Přestože závazný minimální finanční podíl vlastníka činí 10 %,

výrazně pomáhají vlastníkům zejména při obnově kostelů, hradů, zámků, technických památek, ale také objektů lidové architektury, far, měšťanských domů, hřbitovů a movitých památek. Rozdělení finančních prostředků z tohoto programu v roce 2014 mezi jednotlivé typy vlastníků znázorňuje graf 2. Z celkového počtu 776 podpořených památek tvořily téměř desetinu drobné památky představující sochy, sousoší, morové sloupy, boží muka, smírčí kříže apod. Přimo ve Středočeském kraji, kde bylo mezi vlastníky rozděleno více jak 16 mil. Kč, bylo díky těmto prostředkům opraveno v roce 2014 celkem osm drobných památek.

Graf 2 Přehled výdajů z Programu na obnovu kulturních památek v roce 2014 podle jednotlivých vlastníků

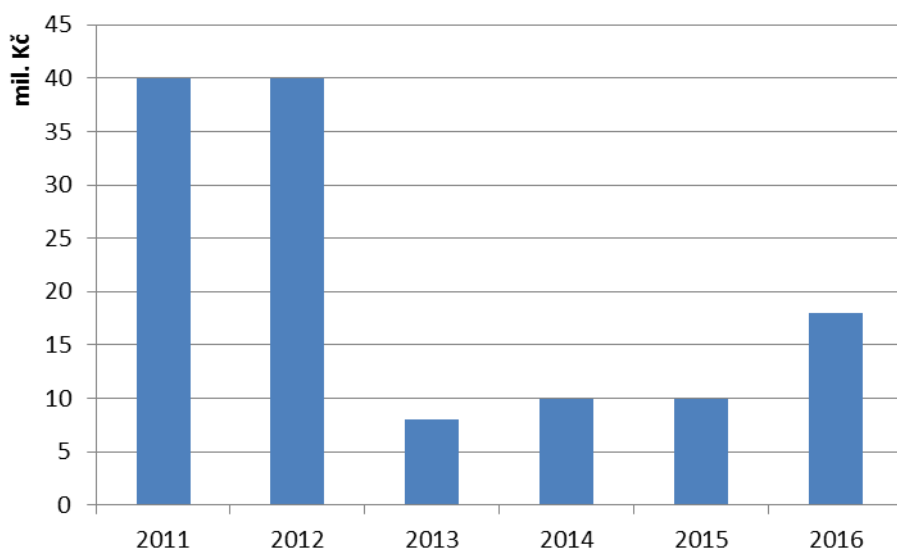

Zdroj: zpracováno dle MK, 2015

Ustanovení § 16 zákona o památkové péči pamatuje v odstavci 1 rovněž na příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky za účelem jejího účinnějšího společenského uplatnění, jakož i na případy, nemůže-li vlastník kulturní památky uhradit z vlastních prostředků náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky. Tento příspěvek je poskytován vlastníkům kulturních památek z rozpočtu obce nebo kraje a může být poskytnut ve zvlášť odůvodněném případě. Tímto zvlášť odůvodněným případem je dle ustanovení § 12 odst. 1 vyhlášky Ministerstva kultury České republiky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady

č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, taková situace, kdy kulturní památka, popřípadě její část, je ve špatném technickém stavu, pokud nebyl zaviněn vlastníkem kulturní památky, je využívána a zpřístupněna nebo vystavena veřejnosti pro kulturně vzdělávací či náboženské účely, pokud se nalézá v pohledově významné poloze, případně je ojedinělou kulturní památkou svého druhu, která se nachází v územním obvodu krajského nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Středočeský kraj v rámci Fondu kultury a obnovy památek poskytuje dotace pro oblast památkové péče ve čtyřech oblastech podpory. Alokaci finančních prostředků z rozpočtu Středočeského kraje v rámci Fondu kultury a obnovy památek zachycuje graf 3.

Graf 3 Alokace finančních prostředků Středočeského fondu kultury a obnovy památek

Zdroj: zpracováno dle údajů z rozpočtu KÚ Středočeského kraje

V roce 2011 a 2012 poskytoval Středočeský kraj finanční prostředky na kulturu a obnovu památek ve výši 40 mil. Kč, v dalších letech již podpora byla menší, avšak na rok 2016 kraj vyčlenil ze svého rozpočtu finance ve výši 16. mil. Obnovu drobných církevních památek je tak možné podpořit ze dvou oblastí podpory, záleží na tom, zda se jedná o kulturní památku podle zákona o státní památkové péči nebo o drobnou památku, která není kulturní památkou podle zákona o státní památkové péči, ale nachází se v památkově chráněném území (památková rezervace, památková zóna, památkové ochranné pásmo) nebo také pokud jde o drobnou památku, která ani není kulturní památkou podle zákona o státní památkové péči a ani se nenachází v památkově chráněném území.

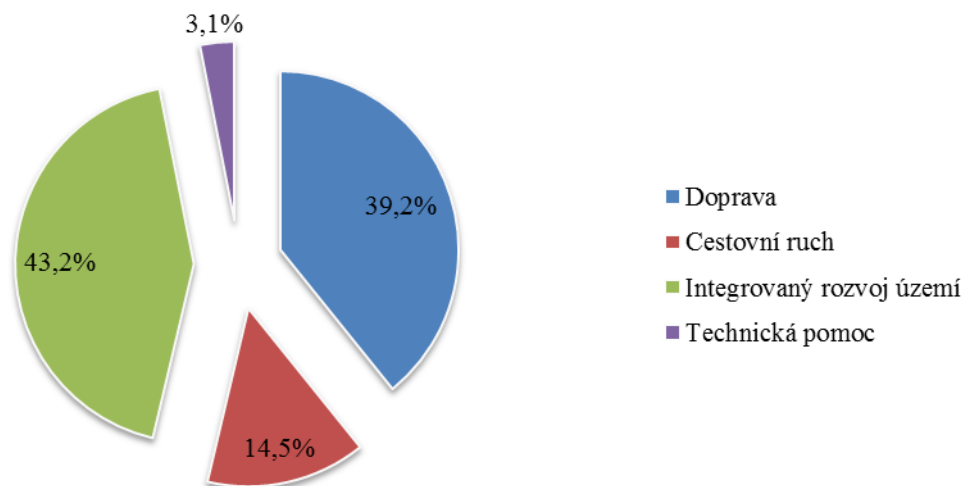
Podpora obnovy kulturních památek slouží na opravu památek vedených na seznamu nejohroženějších památek Ministerstva kultury. Naopak na opravu drobné památky a architekturu umístěnou převážně na veřejných prostranstvích, u komunikací nebo ve volné krajině (např. kapličky, výklenkové kaple, křížové cesty, samostatně stojící sochy a sousoší, kašny, zvoničky, boží muka, kříže, smírčí kříže, význačné náhrobky, pomníky a pomníčky padlým, pamětní desky atd.) a na zpřístupnění uzavřených objektů pro turisty k nahlédnutí (osazení mříží na uzavřené objekty) jsou poskytovány prostředky z Podpory obnovy drobných památek.

Mezi drobnými sakrálními stavbami se nejčastěji objevují památky, které nejsou prohlášeny za kulturní památky. Mnohé z nich jsou ve vlastnictví obcí. Na jejich obnovu je určen především Program obnovy a rozvoje venkova Ministerstva pro místní rozvoj, kdy se konkrétně jedná o dotační titul Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci. V jeho rámci jsou podporovány akce zaměřené na obnovu drobných sakrálních staveb nalézajících se v katastrálním území obcí do tří tisíc obyvatel. Jedná se zejména o obnovu staveb, jako jsou kaple, kapličky, sochy, boží muka, kříže, smírčí kříže nebo o úpravu nejbližšího prostranství v okolí drobných sakrálních staveb na jejich opravu je poskytována dotace od 40 do 300 tis. Kč.

Štědřejšími zdroji jsou strukturální fondy, jejichž řídicím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj. Vyžadují však nesrovnatelně náročnější administrativu, ale v případě úspěchu jejich výše významně přesahuje zmíněné fondy Ministerstva kultury. Jejich nevýhodou je velmi široký záběr v rámci podpory regionálního rozvoje a vyrovnávání meziregionálních rozdílů. Z toho vyplývá určitá komplikovanost pro nalezení vhodné kategorie požadované dotace a pro vyhovění specifickým požadavkům, které se u jednotlivých kategorií mohou lišit. Programy spolufinancované Evropskou unií totiž nejsou zaměřeny na přímou podporu opravy památek, ale jsou určeny na spolufinancování přípravy projektu a spolufinancování vlastních projektů dle využití objektů, kterých se podpora týká, ovšem bez přímé závislosti na statutu kulturní památky. Možnost čerpat prostředky z fondů Evropské unie v programovém období 2007 - 2013 byla zejména z Integrovaného operačního programu (IROP), Regionálního operačního programu (ROP) a dále z programů přeshraniční spolupráce. V rámci ROP Střední Čechy byly podporovány aktivity zaměřené na rozšíření a zkvalitnění infrastruktury a služeb cestovního ruchu a dále

na rozvoj regionálních center a dalších měst a doplňkově na rozvoj venkovských oblastí. Rozdělení finančních prostředků podle jednotlivých prioritních os ukazuje graf 4.

Graf 4 Alokace finančních prostředků podle prioritních os v ROP Střední Čechy

Zdroj: zpracováno dle ROP SČ

Největší část prostředků (43,2 %) byla poskytnuta v oblasti Integrovaného rozvoje území, kdy finanční příspěvek v celkové výši 247 161 tis. Eur umožnil realizaci 395 projektů. V oblasti Cestovní ruch v rámci ROP Střední Čechy bylo podpořeno celkem 93 projektů v celkové hodnotě 82 796 tis. Eur, kdy vzhledem k vysokému zájmu žadatelů v rámci tématu ochrany a zachování kulturního dědictví bylo podpořeno o cca 80 % více památkových objektů, než kolik bylo původně plánováno při tvorbě programu.

V současné době se nacházíme na začátku nového programovacího období strukturálních fondů Evropské unie. Díky pozitivnímu vývoji ekonomické situace v našem státě již nebudou dotace ze strany EU dosahovat takové výše a i možnost čerpání týkající se památek bude značně omezená. V současném programovém období od roku 2014 do roku 2020 bude možné čerpat finanční prostředky na kulturní dědictví pouze z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), jehož cílem je zachování, ochrana a rozvoj potenciálu kulturního dědictví a jeho využití k vyváženému rozvoji území. Avšak podporovanými aktivitami bude jen revitalizace souboru vybraných

254 památek zapsaných na seznamu národních kulturních památek a 15 z kategorie kulturního dědictví seznamu světového dědictví UNESCO.

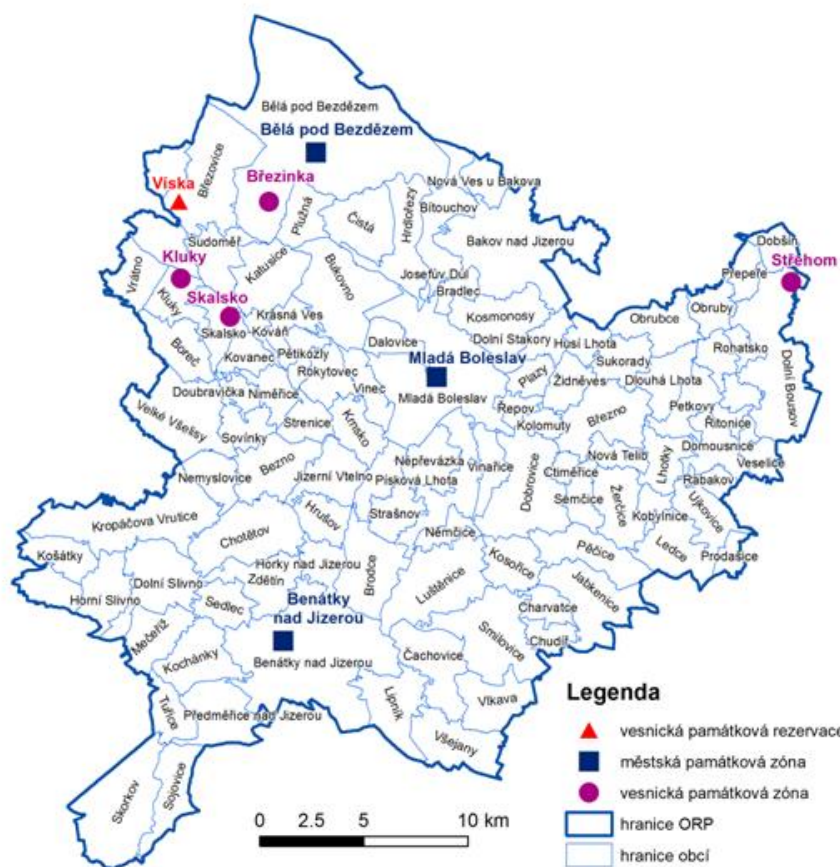
Financovat památkovou péči lze i s použitím jiných než výše uvedených zdrojů. Organizace a sdružení, jako například Nadace občanského fóra, Nadace VIA, Dominanty, Drobné památky severních Čech a další neziskové organizace kumulují finanční prostředky ze soukromých zdrojů a poskytují příspěvky na obnovu kulturních památek nebo na revitalizaci kulturního prostředí. Zpravidla podporují neziskové projekty a obnovu drobnějších objektů. Na webovém portálu propamatky.cz lze najít ucelený přehled o dostupných fondech a nadacích s uzávěrkami a aktualizacemi s možností výběru podle jednotlivých regionů. Na míru využití těchto finančních prostředků má však zásadní vliv především aktivita vlastníka kulturní památky. Lze zmínit i celorepublikové a mezinárodní organizace na podporu kultury, kterými jsou např. Open Society Fund, Nadace Via, World Monuments Fund či Europa Nostra, která představuje každoroční ocenění za obnovu kulturní památky, jež je spojeno s finančním ohodnocením.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že v minulém programovém období byla možnost financovat udržování a obnovu památek také prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, který nepatří mezi strukturální fondy EU, ale patří do společné zemědělské politiky EU. Program byl pouze okrajově zaměřen na podporu kulturního dědictví, nicméně umožnil i obnovu nezapsaných kulturních památek v rámci osy III Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova a v rámci osy IV Leader prostřednictvím místních akčních skupin. Za zmínku stojí i informace o finančních prostředcích, které poskytly tři členské země Evropského sdružení volného obchodu (Norsko, Island a Lichtenštejnsko), a to Finanční mechanismus EHP a Norska. Nejedná se o fondy spadající pod dotační strukturu EU, ale cílem těchto dvou nástrojů je spolufinancovat projekty např. v oblasti ochrany a obnově kulturního dědictví.

4 Praktická část

Pro terénní výzkum mapování a možnosti financování drobných církevních staveb bylo vybráno katastrální území města Bělá pod Bezdězem nacházející se ve venkovském prostoru Mladoboleslavska ve Středočeském kraji, který dále tvoří region soudržnosti NUTS 2 Střední Čechy. Vzhledem k rozloze svého území, ke své historii a geografické poloze, se Středočeský kraj vyznačuje kulturním dědictvím výjimečné kvality. Jeho nedílnou součástí je velké množství movitých a nemovitých kulturních památek. Na území Středočeského kraje nejsou památky stejnoměrně rozloženy, v rámci okresů bezkonkurenčně vede okres Kutná Hora. Přesto i v Mladoboleslavském regionu se nachází značné množství pamětihodností, zejména 324 nemovitých kulturních památek, z nichž přibližně desetina patří mezi drobné církevní památky. Na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Mladá Boleslav se nachází devět chráněných území (Obrázek 1).

Obrázek 1 Chráněná území na Mladoboleslavsku

Zdroj: GIS portál Středočeského kraje

Jedná se o městské památkové zóny v Mladé Boleslavi, v Benátkách nad Jizerou a v Bělé pod Bezdězem. Vesnická památková rezervace je ve Vísce, místní části obce Březovice, vesnické památkové zóny jsou v Březince, Klukách, Skalsku a Střehomi. Ochranné pásmo pro nemovité kulturní památky je vyhlášeno v intravilánu města Kosmonosy a část ochranného pásma u hradu Kost.

Pro zmapování drobných církevních staveb a zhodnocení možností financování jejich oprav byla vybráno katastrálního území města Bělá pod Bezdězem, jenž je tvořeno kromě území samotného města i územím dalších čtyř obcí – Březinka, Bezdědice, Hlínoviště, Vrchbělá. Lokalita leží v severní části Mladoboleslavska a na západní straně sousedí s územím Libereckého kraje.

4.1 Stanovení hypotézy

Na území města se nachází městská památková zóna a místní část Březinka je zase vesnickou památkovou zónou. Proto z této skutečnosti vychází i hypotéza, zda se vlastníci starají o tyto památky v souladu se zákonem, neboť v případě zamýšleného záměru realizovat obnovu nemovité kulturní památky, nebo nemovitosti situované na památkově chráněném území vzniká zákonná povinnost žádat předem o závazné stanovisko odboru památkové péče, které je vydáno na základě písemné žádosti a zároveň po předchozím vyjádření Národního památkového ústavu.

H1 - drobné církevní památky, které jsou nebo nejsou kulturní památkou, ale které se zároveň nachází v chráněných zónách, musí být obnovovány pouze v souladu se závazným stanoviskem.

4.2 Historie zkoumané lokality

Jak popisují ve svých kronikách místní rodáci paní Jitka Blechová a pan Ferdinand Šimáček, město Bělá, původně nazývané Nový Bezděz, bylo založeno v prvních desetiletích 14. století. Jeho zakladatelem byl Hynek Berka a po něm následovali páni Michalovicové, Cimburkové, Špetlové i první z pozdějších Berků, Jan. Ti byli pouze jejími zápisnými držiteli. Ke změně došlo roku 1586, kdy Rudolf II. se svolením zemského sněmu prodal celé Bělské panství Aleši Berkovi do dědičného vlastnictví. Největšímu

rozkvětu se Bělá těšila záhy po svém založení. Díky získaným privilegiím se ve městě dařilo řemeslům i obchodu. Proslulo zejména soukenickou výrobou, která si dlouho udržovala svou tradici. Konec slibného vývoje znamenaly husitské války, během kterých město změnilo několikrát svého držitele, bylo zničeno a jeho hradby pobořeny. Nejhorší pohromou bylo dobytí Bělé sirotčím hejtmanem Roháčem z Dubé v dubnu 1426, jehož vojsko vypálilo klášter a podle některých pramenů vyvraždilo mnoho místních mužských obyvatel. Z těžkých následků oné doby se město úplně vzpamatovalo až v 16. století, za vlády Špetlů a dalších pánů z rodu Berků. Znovu začala prosperovat řemesla, oživil se ruch na staré obchodní cestě, procházející Bělou do Lužnice. Významnou úlohu hráli v životě města čeští bratři, kteří měli v Bělé vlastní sbor a již kolem roku 1520 zde existovala českobratrská tiskárna.

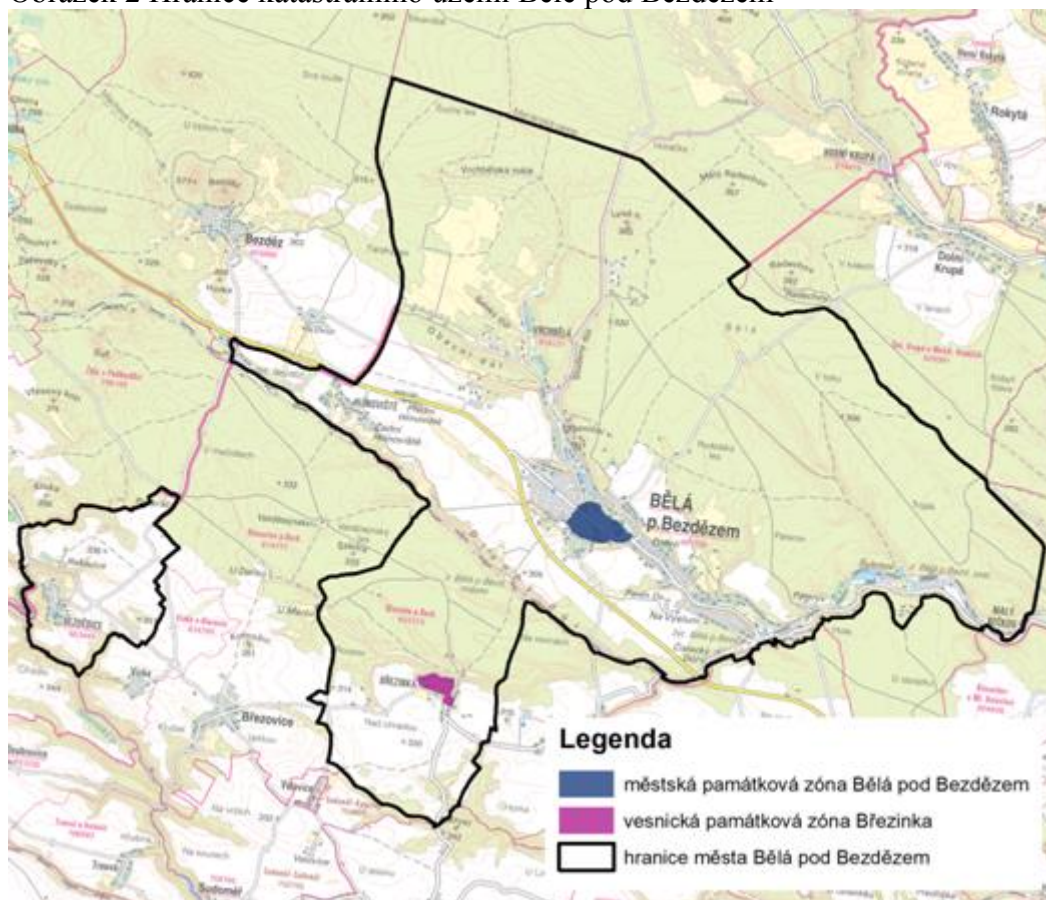
Po bitvě na Bílé hoře se novým majitelem stal Albrecht z Valdštejna. Ten město i měšťany připravil o část jejich starých výsad, především o výnosné právo vaření piva. Úpadek města dovršil roku 1635 hrozný požár, při kterém shořelo 56 domů, kostel, fara, škola, špitál. Trvalo více než padesát let, než se město z té pohromy alespoň částečně vzpamatovalo. Oživení města znamenalo jen zřízení manufaktury v bělském zámku, těžící z nucené práce dětí bez domova a tuláků. Pro město neměly velký význam ani zákony Josefa II. o zrušení nevolnictví a náboženské svobodě, neboť měšťané, i přes všechny předchozí pokusy svých vrchností, byli svobodnými občany a město bylo zcela katolické. Josefova vláda měla naopak stinnou stránku, kdy pod vlivem jeho germanizační politiky v Bělé začal sílit německý živel, úřadovat německy začala i městská rada a němčili i Češi.

K zásadnímu obratu došlo až v 19. století, kdy se město začalo ekonomicky rozmáhat. Profitovalo především, díky oživení tradičního soukenictví, z velkých zakázek pro armádu, zvláště v období napoleonských válek. Velký posun v životě města znamenala druhá polovina 19. století, kdy se začal rozvíjet národní, politický a kulturní život. Zaniklo archaické cechovní zřízení a byly položeny základy pro rozvoj dnešního průmyslu. Po 2. světové válce odešla třetina obyvatelstva osídlit pohraničí a v blízkosti města byl zřízen vojenský výcvikový prostor. Po opuštění posledních zbytků vojsk v roce 1991 vznikl z bývalé ruské základny raketových vojsk uprchlický tábor.

4.3 Popis zkoumané lokality

V katastrálním území Bělé pod Bezdězem o rozloze 63,2 km² se nachází dvě památkové zóny (Obrázek 2). Území města je tvořeno ještě dalšími čtyřmi obcemi, které jsou nyní jeho místními částmi, kde ke konci roku 2014 trvale žilo celkem 4 840 obyvatel. Jde o Bezdědice, Březinku, Hlínoviště a Vrchbělou, která byla donedávna součástí vojenského výcvikového prostoru Ralsko.

Obrázek 2 Hranice katastrálního území Bělé pod Bezdězem

Zdroj: Zdroj: GIS portál Středočeského kraje

Obec Bezdědice leží na návrší cca 10 km západně od Bělé pod Bezdězem. Nejstarší jméno obce naznačuje, že patřila k hradu Bezděz. Po záboru Sudet toto území již patřilo k Německé říši, hraniční závora byla nedaleko odtud u obce Víska. Po II. světové válce již nedošlo k výraznějšímu rozvoji obce, která byla dosídlena a později začala být obývána chataři a rekreaty.

Necelé tři kilometry jihozápadním směrem od Bělé pod Bezdězem se nachází obec Březinka, kde žije trvale kolem stovky obyvatel. Vyhláškou Ministerstva kultury č. 249/1995, o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny ze dne 22. září 1995 byla prohlášena vesnickou památkovou zónou (Příloha 3). Nachází se zde přízemní a patrové roubené statky, z nichž nejhodnotnější domy, které vznikly od konce 18. století do roku 1820, jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. Jde zejména o stavby na návsi – Zvonice, brána venkovské usedlosti čp. 9, obytná budova usedlosti U Maršů čp. 56 a venkovské usedlosti čp. 19, 27, 40 a 340. V roce 2015 na seznam kulturních památek přibyla ještě venkovská usedlost čp. 74.

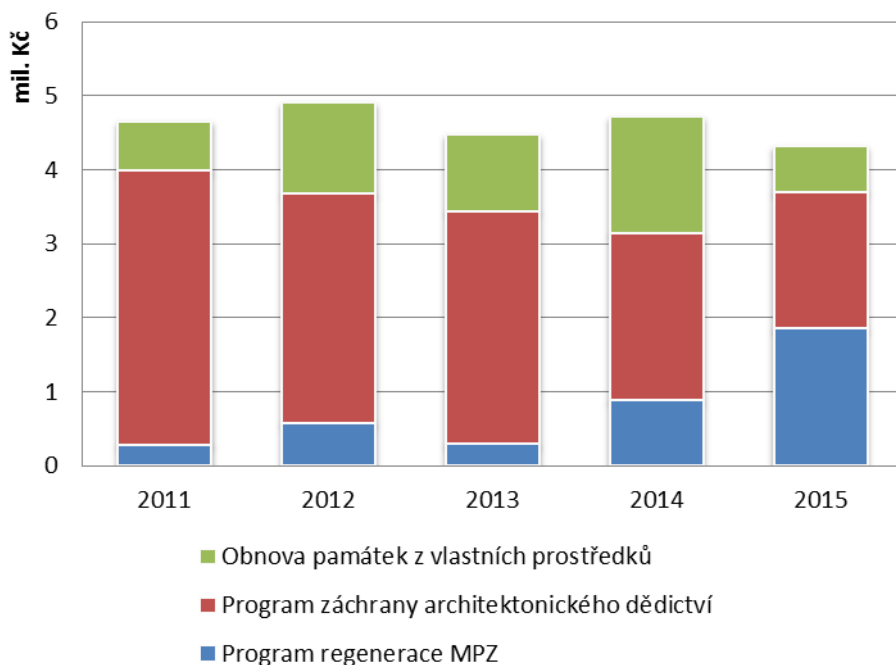
Obec Hlínoviště se nachází asi čtyři kilometry západně od Bělé pod Bezdězem a trvale zde žije přibližně necelé dvě stovky obyvatel. Mezi Březinkou, Hlínovištěm a Bělou pod Bezdězem se nachází uprostřed lesů, zajímavé místo Valdštejsko, kde na kruhové mýtině nechal roku 1725 hrabě Arnošt Valdštejn postavit 6 barokních pavilonů na odpočinek při lovu, dále kapli a sochu sv. Jana Nepomuckého. Z celého areálu zbyly pouze dva pavilóny sloužící jako hájenka. Z původní sochařské dekorace se zachovaly pouze dvě sochy granátníků v hraběcích valdštejných barvách modré a žluté a dvě pumpy s pitnou vodou.

Vrchbělá je nynější část města Bělá pod Bezdězem na místě zaniklé osady (německy Neudorf), na jižním okraji bývalého vojenského prostoru Ralsko, kvůli němuž obec zanikla. Místo leží asi dva kilometry na severozápad v údolí říčky Bělé, která pramení v severní části. K bývalé obci patřila později též zaniklá osada Nová Hospoda. Po první světové válce došlo k upravení národnostních poměrů v obci, přistěhovala se řada Čechů, kteří ve dvacátých letech tvořili již bezmála třetinu obce. V roce 1938, když byla vytyčena hranice mezi Německem a Protektorátem Čechy a Morava, připadla Vrchbělá pod německou správu, zatímco Bělá pod Bezdězem zůstala v Protektorátu. Po skončení druhé světové války byli němečtí starousedlíci z Vrchbělé nuceně vystěhováni a obec byla částečně doosídlena Čechoslováky z různých krajů republiky.

4.4 Památky v Bělé pod Bezdězem

Uprostřed města Bělá pod Bezdězem se nachází městská památková zóna Bělá pod Bezdězem, která byla vyhlášena vyhláškou ministerstva kultury České republiky č. 476/1992 Sb. ze dne 10. 9. 1992 (Příloha 2). Tvoří ji hranice ochranného pásma kolem souboru historických památek města, kde je umístěno 13 nemovitých kulturních památek. Plocha území městské památkové zóny je přibližně 34,4 ha. Další tři nemovité kulturní památky se nachází v části Bezdědice a v Březince v ochranném pásmu vesnické památkové zóny uprostřed obce je umístěno osm nemovitých kulturních památek. Přehled jejich názvů s popisem umístění je uveden v Příloze 1. Z celkového počtu 24 nemovitých kulturních památek je většina ve vlastnictví města a jejich pravidelné udržování představuje pro jeho rozpočet nemalé zatížení. Každoročně vynakládané vlastní prostředky zdaleka nestačí a tak některé památky na svou obnovu teprve čekají. Jak ukazuje graf č. 5, velkou část prostředků na obnovu kulturních památek město čerpá z Programu regenerace městských památkových zón a z Programu záchrany architektonického dědictví.

Graf 5 Přehled finančních prostředků na obnovu památek v Bělé pod Bezdězem

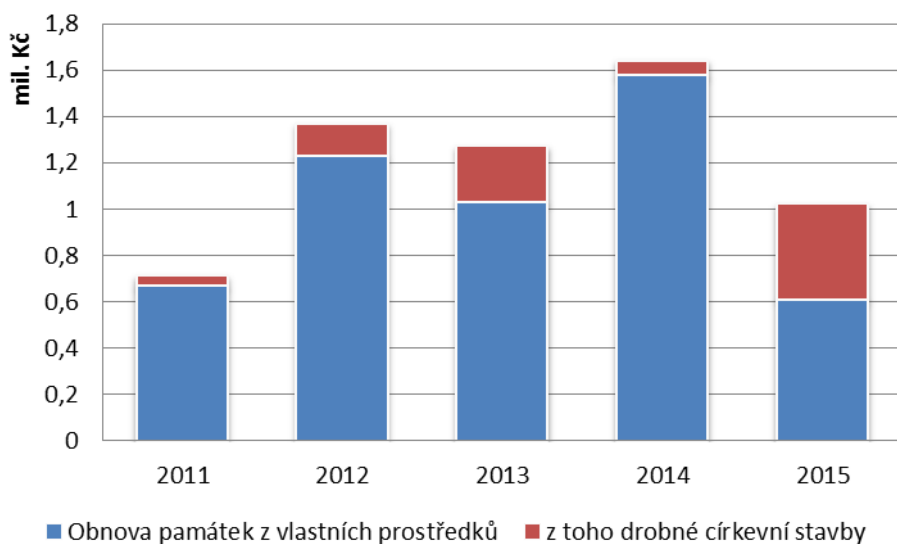

Zdroj: zpracováno dle údajů z rozpočtu MÚ Bělá pod Bezdězem

Z nemovitých kulturních památek zapsaných v Ústředním seznamu NPÚ lze pouze čtyři stavby považovat za drobné církevní památky. Jedná se konkrétně o výklenkovou kapli sv. Jana Nepomuckého v ohradní zdi areálu zámku, sloup se sochou Panny Marie nacházející se v městské památkové zóně Bělá pod Bezdězem, dále o zvonici v barokní kapličky sv. Prokopa ve vesnické památkové zóně Březinka, jež jsou ve vlastnictví města Bělé pod Bezdězem a sochu sv. Jana Nepomuckého, která je ve vlastnictví Římskokatolické farnosti v Bělé pod Bezdězem.

Město Bělá pod Bezdězem každoročně vyčleňuje ze svého rozpočtu finanční prostředky na opravu a udržování vlastních památek, které nejsou kulturními památkami. Vzhledem k tomu, že většina drobných církevních památek, tedy různé kapličky nebo křížky nespádají již pod ochranu památkové péče, uvolňování prostředků na jejich obnovu, jak znázorňuje graf 6, je minimální. Výše uvolňování finančních prostředků na opravy nejen drobných církevních staveb, ale památek vůbec, úzce souvisí s výší rozpočtu na dané období, kdy objem prostředků ovlivňují velké investiční záměry, ale rovněž i další důležitější priority města.

Graf 6 Alokace finančních prostředků na opravu drobných památek v Bělé pod Bezdězem

Zdroj: zpracováno dle údajů z rozpočtu MÚ Bělá pod Bezdězem

O umístění drobných církevních památek, které nejsou kulturními památkami a nejsou tudíž vedeny v Ústředním seznamu NPÚ, existuje jen minimální evidence. Lokalita Bělá pod Bezdězem není uvedena v žádném turistickém průvodci zabývající

se drobnými památkami. Informace o drobných církevních stavbách byly zjišťovány nejprve na městském úřadě v Bělé pod Bezdězem a muzeu Bělá pod Bezdězem. Bylo také pátráno v kronice a v publikacích místních autorů (Šimáček, Hoffman, Blechová). Všechny zjištěné stavby byly při osobní prohlídce území nalezeny, zaměřeny souřadnice a pořízena fotodokumentace stavu památky. Následně byl objekt vyhledán pomocí aplikace Nahlížení do katastru nemovitostí na internetových stránkách ČÚZK na internetové adrese: <http://nahliznidokn.cuzk.cz/>. Podle souřadnic objektu byl poté pomocí doplňkové funkce GPS jeho umístění na mapě dohledáno. Na tomto základě byl zjištěn vlastník objektu, případně pozemku, na kterém je objekt umístěn. Výsledkem pátrání po drobných církevních stavbách je následující tabulka 1.

Tabulka 1 Zjištěné drobné stavby na území Bělá pod Bezdězem

Název památky	Umístění	Vlastník	Stav památky
Kaple sv. Prokopa se zvonící	Březinka	obec	2
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Březinka	obec	2
Zvonice	Hlínoviště(st.p.č. 657)	obec	2
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Hlínoviště (p.p.č.1540/6)	obec	2
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Hlínoviště (p.p.č.1655/1)	fyz. osoba	3
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Hlínoviště (p.p.č.1550/1)	fyz. osoba	3
Výklenková kaple na Vazače	Vrchbělá (p.p.č.556/1)	obec	2
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bezdědice (p.p.č.812/1)	obec	1
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bezdědice (p.p.č.804/3)	fyz. osoba	1
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bezdědice (st. p. č. 42)	fyz. osoba	1
Sloup se sochou Panny Marie	Bělá pod Bezdězem	obec	2
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bělá p. B. (p.p.č.2698/1)	obec	3
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bělá p. B. (p.p.č.2709/1)	obec	3
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bělá p. B. (p.p.č.932/1)	obec	1
Kaple Nejsvětější Trojice	Bělá p. B. (p.p.č.2099/5)	obec	1
Kaple sv. Jana Nepomuckého	Bělá pod Bezdězem	obec	1
Kaple Panny Marie Svatohorské	Bělá pod Bezdězem	obec	3
Dřevěný kříž s obrázkem Krista	Bělá pod Bezdězem	obec	2

Kaple Panny Marie Bolestné	Bělá pod Bezdězem	obec	4
Socha sv. Jana Nepomuckého	Bělá pod Bezdězem	církev	3
Dřevěný obrázek sv. Jana Křtitele	Bělá pod Bezdězem	fyz. osoba	4
Litínový kříž na pískovcovém podstavci	Bělá p. B. -Šubrtov	práv. osoba	4
Socha sv. Jana Nepomuckého	Bělá p. B. -Šubrtov	práv. osoba	4

Zdroj: vlastní zpracování

Stav památky byl definován pomocí vytvořené hodnotící škály, která vyjadřuje subjektivní názor ke stavu památky (Tabulka 2). Hodnocení bylo provedeno dle stanovené stupnice (1-4).

Tabulka 2 Hodnotící škála objektu podle rozsahu poškození

Stav	Hodnocení	Rozsah poškození	Řešení
1	Výborný	památky po obnově - opravě, rekonstrukci	kontrola
2	Velmi dobrý stav	drobné trhliny, popraskaná omítka, mírné znečištění, vegetace, zasolení	běžná údržba
3	Dobrý	silné znečištění, vegetace, chybějící tmely, části, trhliny	větší údržba
4	Havarijní	torza, nekompletní, degradující kámen, narušená statika	celková obnova

Zdroj: vlastní zpracování

Návrh informačního průvodce s podrobným přehledem evidenčních listů k jednotlivým drobným církevním stavbám v Bělé pod Bezdězem je součástí Přílohy 2.

5 Výsledky a diskuse

Cílem této práce bylo vytvořit evidenci o existenci drobných církevních staveb v místních částech (Hlínoviště, Vrchbělá) a v obcích Bezdědice a Březinka, které jsou součástí města Bělá pod Bezdězem. Na městském úřadě v Bělé pod Bezdězem žádná evidence drobných církevních staveb nacházejících se na území města dosud neexistuje. Úředníci nemají kapacity na prvotní výzkum nebo soupis jednotlivých drobných církevních staveb, avšak přiznávají, že evidence drobných památek je k výkonu práce nezbytná. Pomohla by usnadnit orientaci v terénu, umožnila by rychlý přehled o nutnosti a frekvenci oprav a stala by se tak dokumentem historických informací, které bývají často zapomenuty.

Výzkumem bylo zjištěno, že nejvíce (15) drobných církevních staveb má ve svém vlastnictví obec, dále pět památek vlastní fyzická osoba, v dvou případech jsou vlastníky právnické osoby a jen jednu drobnou církevní památku vlastnila církev.

Rozdělení staveb dle typologie lze shrnout následovně. Více než polovinu zjištěných památek (52 %) tvořily litinové kříže na pískovcovém podstavci, dále výklenkové kaple (27 %), ve dvou případech se jednalo o sochy sv. Jana Nepomuckého, a v jednom případě o plechový obraz Ježíše na kříži, zvonici a morový sloup. Boží muka ve zkoumané lokalitě nebyla nalezena.

Dalším cílem práce bylo potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, zda se vlastníci památek starají v souladu se zákonem. Z těchto důvodů byla pořízena fotodokumentace současného stavu staveb a v případě, že stavba je kulturní památkou nebo se nachází v chráněné zóně porovnán stav památky se závazným stanoviskem, které vydalo v případě Bělé pod Bezdězem oddělení památkové péče Mladá Boleslav. Toto rozhodnutí je zároveň podkladem pro žádosti v různých dotačních titulech. Za provádění restaurování kulturní památky bez závazného stanoviska orgánu státní památkové péče, nebo za nedodržení podmínek v závazném stanovisku je možné uložit právnické nebo fyzické osobě oprávněné k podnikání pokutu až do výše 2 mil. Kč. Z 23 nalezených drobných církevních staveb bylo zjištěno, že čtyři památky jsou zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek ČR a na území městské a vesnické památkové zóny se nachází další tři církevní stavby. Jedná se o Sloup se sochou Panny Marie, sochu sv. Jana Nepomuckého a Kapli sv. Jana

Nepomuckého, litinový kříž na křižovatce ulice Tyršova, litinový kříž u fary. Vesnická památková zóna Březinka má ve svém území kapli sv. Prokopa se zvonící a litinový kříž na pískovcovém podstavci. Podle pořízené dokumentace, byl porovnán záměr obnovy se závazným stanoviskem a bylo tak potvrzeno, že vlastníci postupovali v souladu se zákonem.

Schopnost starat se o památky byla posuzována podle stanovené škály hodnocení stavu stavby. Více než polovina (55 %) je ve výborném a velmi dobrém stavu, šest staveb (27%) je v dobrém stavu a čtyři (18%) stavby jsou velmi zchátralé a jejich havarijní stav bez okamžité nápravy, by mohl vést k úplnému zániku památky. Hypotéza potvrdila, že vlastníci drobných církevních staveb ve vybraných oblastech se o svůj majetek starají nejen v souladu se zákonem, ale jeví o údržbu zájem a podílí se tak na zachování těchto památek pro budoucí generace. Výborný stav drobných staveb se dá přiřadit k faktu, že víc jak polovina zjištěných staveb je v majetku města, které se i přes velké výdaje do obnovy zámku, snaží část prostředků každoročně vynakládat i na obnovu drobných církevních staveb.

Mimo zóny se nachází 16 památek. Toto zjištění má velký význam při hledání zdrojů financování drobných církevních památek a podmínek obnovy. Každý z programů má své vlastní zásady a vymezení. V případě „nepamátky“ totiž nemá vlastník vymezeny žádné povinnosti ze zákona. Avšak v případě dotačních titulů a zejména pokud má být oprava provedena ve smyslu zachování historických hodnot je ve většině případů vyžadováno vyjádření Národního památkového ústavu nebo doporučení oddělení památkové péče obce s rozšířenou působností k restaurování či opravě.

Celkem čtyři památky, které nejsou kulturní památkou, a ani nejsou umístěny v chráněné zóně, se nachází v havarijním stavu a vyžadují kompletní obnovu. Chátrají a hrozí jejich zánik, pokud v nejbližší době nebudou opraveny. Jedná se o výklenkovou kapli Panny Marie Bolestné, litinový kříž na pískovcovém podstavci (bez kříže) socha sv. Jana Nepomuckého (bez hlavy, ruky) v oblasti zvané Šubrtov a dřevěný obrázek sv. Jana Křtitele, který byl poničen dopravní nehodou a po opravě vlastníkem se vrátí na své místo. Pro opravu výklenkové kaple byl nalezen nejvhodnější dotační program Program 16 A. Udržování a obnova kulturního dědictví venkova, který administruje ministerstvo zemědělství. Podporuje údržbu a obnovu památných staveb a objektů kulturně

historických hodnot, které nejsou kulturními památkami s předmětem ochrany č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v obcích do 5000 obyvatel. Žádosti se podávají do 15. 3. 2016 a výše dotace je do 70 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů. Výše dotace činí 15 000 - 700 000 Kč. Dle odborného odhadu předpokládána částka obnovy výše uvedené kapličky je stanovena na 350 000 Kč. Tento dotační titul by mohl být využit také pro opravu sochy sv. Jana Nepomuckého, neboť případná navrhovaná výše nákladů je vyšší než možnost z dalšího návrhu financování. Tímto možným grantem vhodným pro opravu litinového kříže na pískovcovém podstavci je program Fondu kulturního dědictví Nadace VIA, který poskytuje finanční pomoc do výše 40 tis. Kč a žádosti je možné podávat do 7. března 2016.

6 Závěr

Cílem předkládané bakalářské práce bylo podat celkový přehled o možnostech financování obnovy drobných církevních staveb v České republice a současně poskytnout základní informace o významu a funkci těchto staveb. Praktická část spočívala v terénním průzkumu po drobných církevních stavbách nacházejících se na území města Bělá pod Bezdězem a jeho místních částech.

Na začátku byly stručně zpracovány dějiny města Bělá pod Bezdězem ukazující vývoj od doby jeho založení, rozvoje řemesel, zejména soukenictví, kterým se kraj proslavil, až po nedávnou současnost, kdy byla jeho místní část Vrchbělá značně omezena vojenským výcvikovým prostorem. V dnešní době se o Bělé pod Bezdězem hovoří zejména v souvislosti s umístěním zařízení pro imigranty. Oblast Podbezdězí je obklopena nádhernou přírodou, především lesy, za jejichž nedotčenost vděčí zřejmě i uzavřenému vojenskému prostoru. V blízkosti města se nachází známý hrad Bezděz a lze jej tak považovat za vstupní bránu do Máchova kraje.

V současnosti se zde nachází dvě chráněná území se souborem nemovitých kulturních památek, v nichž se nachází sedm drobných církevních staveb. Na území bylo zjištěno dalších 16 drobných církevních staveb, které již nespádají do ochrany památkové péče, přesto se většina z nich nachází ve velmi dobrém stavu. Je to zásluhou především samotného města Bělá pod Bezdězem, které jich má většinu ve svém vlastnictví a každoročně se snaží o obnovu alespoň jedné nebo dvou drobných staveb. Přesto byly objeveny čtyři drobné církevní stavby, které na svou obnovu čekají již příliš dlouho. U můstku přes potok Bělá stojí pískovcový podstavec, na kterém chybí litinový kříž. Opodál stojí další pískovcový podstavec se sochou sv. Jana Nepomuckého, která je však bez hlavy a ruky. Výklenková kaplička Panny Marie Bolestné na konci Mnichovohradištské ulice je na tom však nejhůře. Silně poničený obraz na plechu představující matku Boží držící tělo umučeného Krista, který byl umístěn ve výklenku, je nyní uložen v místním muzeu. Statika zděné kaple je velmi narušena, uprostřed jsou viditelné pukliny, které vznikly zřejmě poškozením od kořenů stromu v bezprostřední blízkosti a dále při rozšíření silnice pod kaplí.

Bez terénního průzkumu, který tvořil součást bakalářské práce, by drobné církevní stavby v Podbezdězí nebyly nalezeny ani zachyceny a v budoucnosti by některé z památek mohly být nenávratně ztraceny. Vypracovaný přehled poslouží jako podklad pro vytvoření informačního průvodce po drobných církevních památkách Podbezdězského kraje a dále jako přehled o umístění, opravách a jejich současném stavu. Nejvíce se mezi drobnými stavbami ve výzkumu objevují kříže, kapličky a sochy. Kříž je tak ústředním tématem křesťanského umění a s jeho motivem se setkáváme i v celé řadě drobných sakrálních památek. Motiv kříže se objevuje jako součást kapliček, božích muk, vyobrazení Krista na kříži zasazené do kamenných podstavců lze vidět často při starých cestách, v polích a na různých jiných místech v krajině. Všechny tyto památky svědčí o tom, že úcta ke kříži byla u našich předků velice živá a tím, že je zasazovali do krajiny, chtěli vyjádřit nejen svůj vztah úcty ke Kristu, ale i skutečnost, že si uvědomovali podstoupení oběti, sílu a naději v životních bolestech a útrapách. To je důvodem, proč bývaly kříže často stavěny i na místech, kde se přihodila různá neštěstí nebo naopak tam, kde došlo k nějakému šťastnému vyvážnutí z pohromy nebo záchraně života. Dnes velice složitě pátráme po historii a významu jednotlivých památek, které nás obklopují, a tak aniž bychom tušili proč jednotlivé kříže, kapličky, a další sakrální stavby potkáváme, jejich vyobrazení nám připadá jaksí samozřejmé.

Vzhledem k tomu, že město Bělá pod Bezdězem leží na hranici dvou krajů, bývá často v turistických průvodcích zcela opomíjeno. Informace o drobných církevních stavbách tak budou použity při tvorbě průvodce o historii města a dochovaných památkách na jeho území. Průvodce by tak měl pomoci zvýšit návštěvnost tohoto kraje a zároveň zájem o památky tohoto druhu. Tím by mohl stoupnout zájem o jejich záchranu a pojem drobná církevní stavba by se i v dnešní době dostal více do podvědomí veřejnosti. Pro jejich záchranu je totiž důležité, aby lidé nebyli k těmto stavbám lhostejní a věnovali jim svou pozornost, i když dnes již neplní účel, pro který byly vytvořeny. Stále však tvoří důležité krajinotvorné prvky české krajiny, a pokud nechceme dopustit, že zcela zmizí, je třeba tyto památky stále chránit.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

BLECHOVÁ, Jitka. *Bělá pod Bezdězem*. 1. vyd. pod Bezdězem, 1999, 79 s.

BUKAČOVÁ, Irena, HÁJEK, Tomáš. *Příběh drobných památek. Od nezájmu až k fascinaci*. 1. vyd. Praha: Studio JB, 2006, 142 s. ISBN 80-900903-9-7.

HÁJEK, Tomáš. *Zánik a vznik památkových péčí. Filozofie památkové péče*. 1. vyd. Praha: Epocha, 2005, 200 s. ISBN 80-86328-71-6.

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. 4. vyd. Ilustrace Antonín Kryl. V Praze: Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště středních Čech, 2011. ISBN 978-80-86516-40-0.

KADLEC, Miloš, SOBODA, Milan. *Památková péče, cestovní ruch a veřejná správa*. 2007.

KAJDL, Jan, PECHOVÁ, Kateřina, ZÍDEK, Martin. *Příručka vlastníka kulturní památky*. 2.vyd. Praha: Nakladatelství Jana, 2004, 21 s. ISBN 80-86310-19-1.

PEK, Tomáš. *Stavební památky – specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2009, 216 s. ISBN 978-80-7357-4628.

POŠMOURNÝ, Vojtěch. *Návod k použití: získání finančních prostředků na obnovu kulturních památek: systematizace a specifikace dostupných finančních zdrojů a dotací*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2014. ISBN 8001054446.

RIEGL, Alois, HLOBIL, Ivo, KRUIS, Ivan. *Moderní památková péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2003, 172 s. ISBN 80-862-3434-7.

SAMOJSKÝ, Petr. *Krajina jako duchovní dědictví*. 1. vyd. Praha: Obec širšího společenství Česka, 2011, 94 s. ISBN 978-80-904909-0-1.

SUCHOMEL, Miloš. *Záchrana kamenných soch*. 2. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1990, s. 172.

ŠIMÁČEK, Ferdinand. *Paměti města Bělé pod Bezdězem*. 2. vydání. Bělá pod Bezdězem, 2000, 360 s.

ŠTOGROVÁ, Jarmila. *Kaplička na návsi, křížek v polích: almanach konference Místní komunita a drobné památky*. Česká Lípa: Drobné památky severních Čech, 2006, 143 s. ISBN 80-239-7306-1.

VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu, 2009, 119 s. ISBN 978-80-86976-16-7.

VALENČÍK, Michal. *Ohrožené památky. Kostely, kaple a kapličky v České republice*. 1. vyd. Praha: Baset, 2006, 296 s. ISBN 80-7340-082-0.

Elektronické zdroje:

Ministerstvo kultury. *Granty a dotace*. Dostupné z www: <http://www.mkcr.cz/granty-a-dotace/default.htm>

Krajský úřad Středočeského kraje. *Granty a dotace*. Dostupné z www: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/urad/granty-dotace>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Programy a dotace*. Dostupné z www: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Programy-a-dotace>

ROP Střední Čechy. *Prioritní osy. Schválené projekty*. Dostupné z www: <http://www.ropstrednicechy.cz/>

Ostatní zdroje:

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění.

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty

8 Přílohy

Příloha 1 Seznam nemovitých kulturních památek na území Bělé pod Bezdězem

Příloha 2 Hranice městské památkové zóny Bělá pod Bezdězem

Příloha 3 Hranice vesnické památkové zóny Březinka

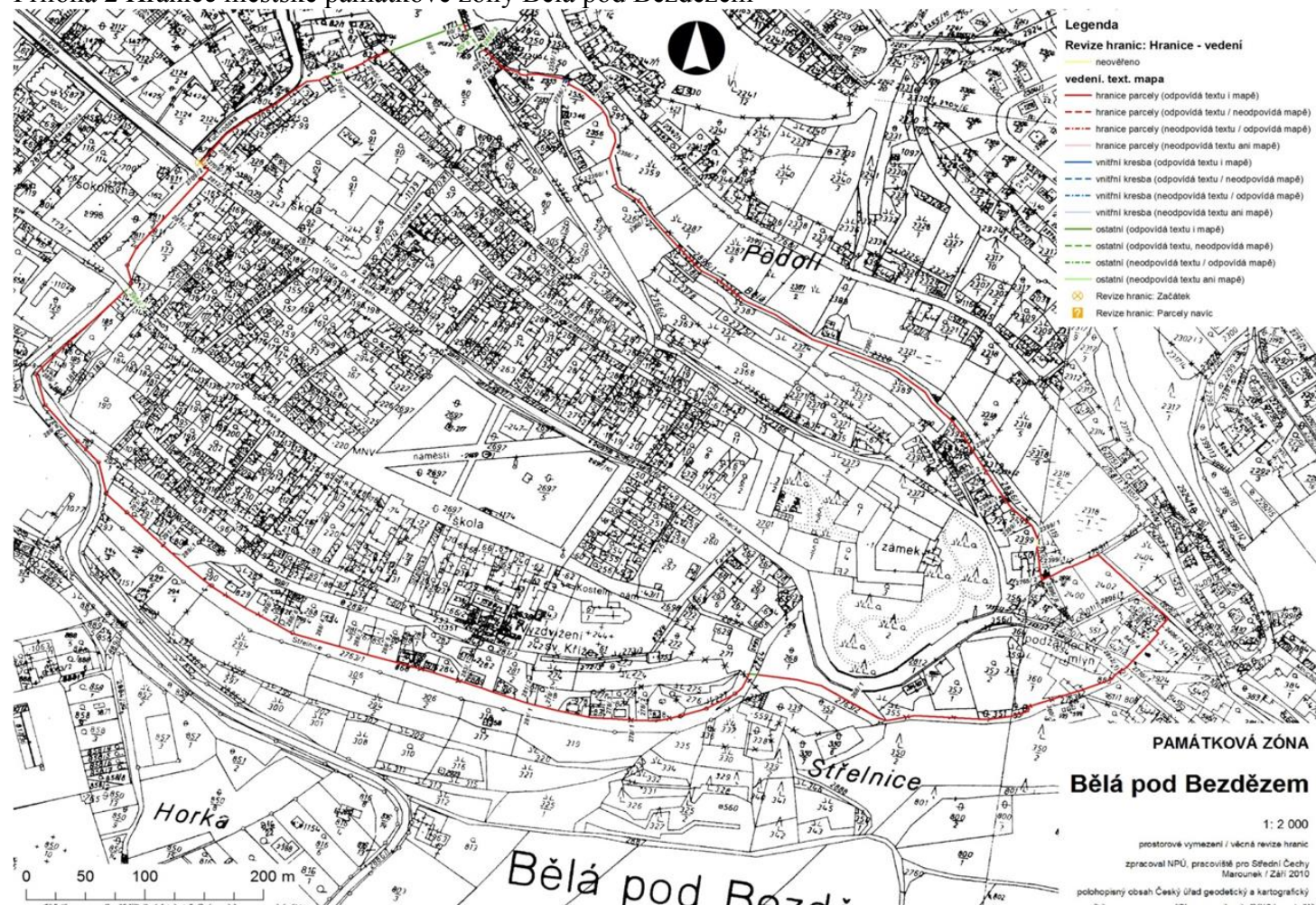
Příloha 4 Evidenční listy drobných církevních památek 1 – 23

Příloha 1 Seznam nemovitých kulturních památek na území Bělé pod Bezdězem

Část obce	čp.	Památk	Ulice, náměstí/umístění
Bělá pod Bezdězem		kostel Povýšení sv. Kříže	nám. Kostelní
Bělá pod Bezdězem		městské opevnění - Česká brána	obvod historického jádra
Bělá pod Bezdězem		socha sv. Jana Nepomuckého	nám. Kostelní
Bělá pod Bezdězem		sloup se sochou P. Marie	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem		pomník Na stráž	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem	čp.1	Zámek, výklenková kaple	Zámek
Bělá pod Bezdězem	čp.4	městský dům	Zámecká
Bělá pod Bezdězem	čp.42	klášter augustiniánský s kostelem sv. Václava	Tyršova
Bělá pod Bezdězem	čp.85	městský dům	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem	čp.86	městský dům	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem	čp.90	radnice se šatlavou	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem	čp.150	děkanství	Masarykovo nám.
Bělá pod Bezdězem	čp.892	zemědělský dvůr - obytný dům tzv. Panina dvora (bývalé obydlí šafáře a ratejna) a sýpka	Paninodvorská
Bezdědice		kostel sv. Václava	
Bezdědice	čp.11	venkovská usedlost	
Bezdědice	čp.36	myslivna Pankrác	
Březinka		zvonice	náves
Březinka	čp.9	venkovská usedlost, z toho jen: brána	severní strana návsi
Březinka	čp.19	venkovská usedlost	
Březinka	čp.27	venkovská usedlost	
Březinka	čp.40	venkovská usedlost	
Březinka	čp.56	venkovská usedlost U Maršů, z toho jen: obytná budova	
Březinka	čp.74	venkovská usedlost	
Březinka	eč.340	venkovská usedlost	pův. čp. 17, jižní strana návsi

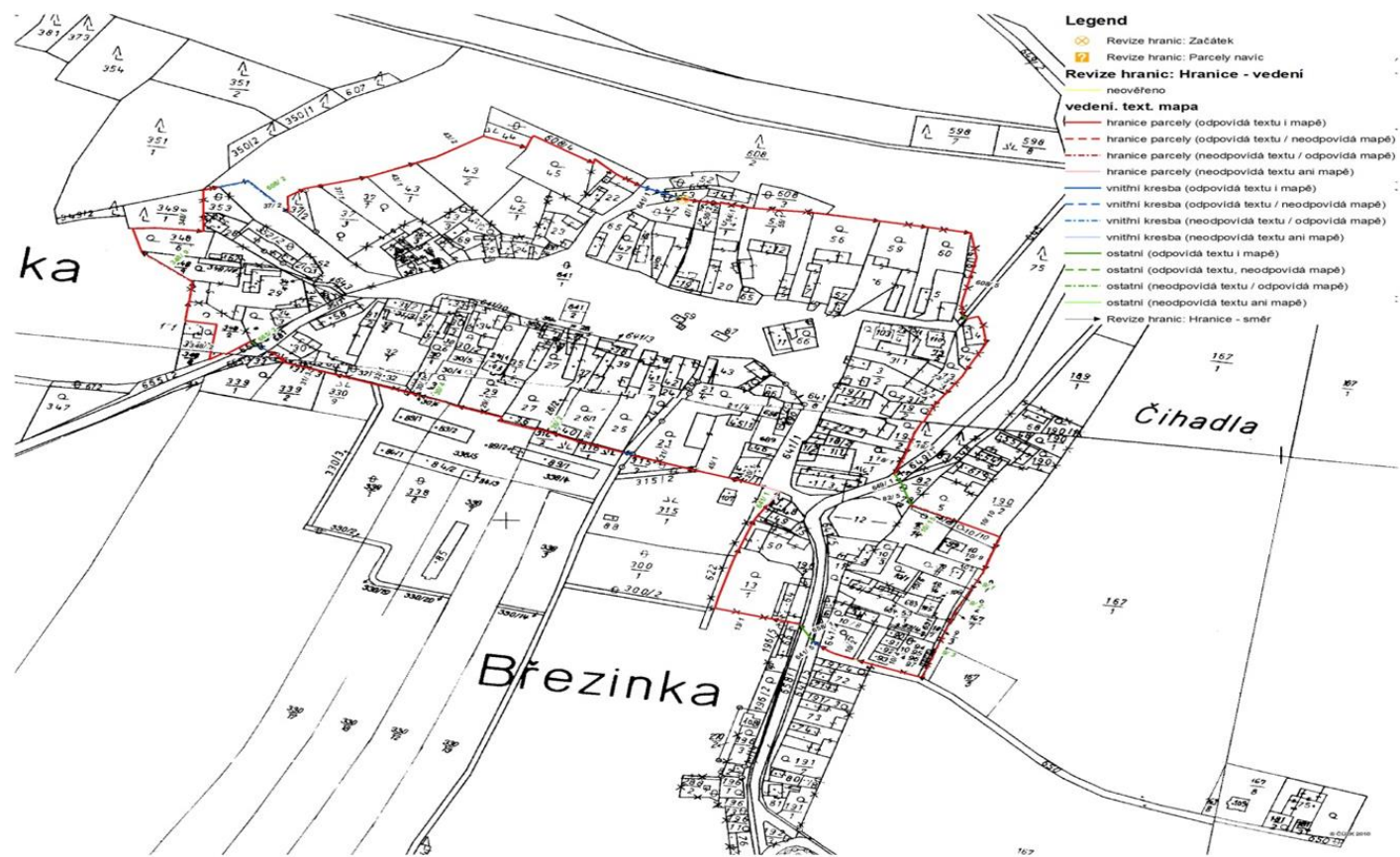
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 2 Hranice městské památkové zóny Bělá pod Bezdězem

Zdroj: Magistrát města Mladá Boleslav

Příloha 3 Hranice vesnické památkové zóny Březinka

Zdroj: Magistrát města Mladá Boleslav

Příloha 4 Evidenční listy drobných církevních památek 1 – 23

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2698/1 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'02.64"N, 14°48'17.24"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška 2009	12. Datace 1838	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Kříž nacházející se dnes před budovou fary na rohu ulic Kostelní a Umlafovy v Bělé pod Bezdězem, původně stával od roku 1838 na náměstí, odkud byl v roce 2009 v rámci revitalizace náměstí přemístěn a nově zrestaurován p. Vondruškou. Litinový černý kříž s korpusem ukřižovaného Krista kombinuje černou litinu se zlacenými detaily. Kříž je umístěn na hranolovitém podstavci, který se kónicky zužuje. V horní části přechází do jednoduše profilované hlavice, na kterou nasedá profilovaný soklík kříže. Na podstavci (dříku) byl původně na čelní straně umístěn nápis, čitelný ještě na počátku 20. století.</p> <p>Současný stav: Sokl pokrytý mechem, drobné praskliny, pískovec se sraňuje.</p>		

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo 30556/2-1465	5. Autor Bratři Jelínkovi
6. Objekt: Socha sv. Jana Nepomuckého		7. Parcelní číslo: st. p. č. 61/2 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'00.60"N, 14°48'15.72"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: Římskokatolická farnost v Bělé p. Bezdězem		11. Oprava: 1998	12. Datace 1722	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Jedná se o jedno z charakteristických zobrazení významného světce českého baroka. Socha je umístěna na hranolovém podstavci s latinským nápisem v zrcadlovém poli. Sokl je ze všech stran lemován třemi pískovcovými stupni. Dřík je zdoben zrcadlovými poli a zakončen profilovanou hlavicí, na kterou nasedá menší volutový soklík, na jehož hlavicí je umístěna socha světce. Svätý Jan Nepomucký stojí v kontrapostu, oděn je do tradičního oděvu. V pravé ruce pozvednuté k nebi drží zlacený kříž, v levé ruce, která je spuštěna podél těla drží biret. Okolo hlavy má kovovou svatozář se šesti zlacenými hvězdami. Nápis: HONORI/IOANNAEO/CLIENS OBTVLIT/INFIMVS VOTI RE/VS WENCESLAVS/VITVS IGNATI/VS CIPL CVRA/TVS BIELAE</p> <p>Současný stav: Stupně pod podstavcem silně pokryté mechem, uražený roh podstavce, socha posetá prachovými nečistotami a porostlá vegetací z okolních stromů. Obnova spár stupňů, obnova zlacení, nutno prověřit funkci tmelů a doplňků.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 2

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo 13977/2-1464	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Sloup se sochou Panny Marie		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2697/5 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'05.00"N, 14°48'12.50"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška -2007 Petr Gläser -2008	12. Datace 1681	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Vysoký kamenný (pískovcový) sloup s kamennou (pískovcovou) sochou Panny Marie s obvyklou hvězdnou svatozáří, která je zlacená. Mariánský sloup stojí uprostřed náměstí. Podle nápisu na podstavci sloupu pořídil sochu v r. 1681 hrabě Arnošt z Valdštejna na památku zachránění města od moru. Proto je nazýván také jako morový sloup. Ke sloupu vedou čtyři nové obvodové kamenné stupně. Na podstavci v zrcadlovém poli lze nalézt informaci o jeho renovaci v roce 1908 a 1931, dalším restaurováním prošel v letech 2007 až 2011. Na podstavec nasedá sloup ukončený korintskou hlavicí, na které je umístěna socha Panny Marie. Originál sochy byl umístěn do vestibulu městské radnice a na sloup byla umístěna kopie zhotovená v roce 2008.</p> <p>Text na objektu: SVATÁ PANÍ/ NAŠE/ DOBROTIVÁ I VĚRNÁ/ SEŠLI ZÁŘI/ OKA SVÉHO/ DO ÚDOLÍ/ SLZAVÉHO</p> <p>Zadní strana: Na památku/ zachránění/ města od moru/ věnoval J.E./ ARNOŠT hrabě/ z WALDŠTEJNA</p> <p>Současný stav: mírné trhliny, místy vegetace.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 3

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2709/1 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'13.27"N, 14°47'56.46"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška 2013	12. Datace 1886	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby)</p> <p>Kříž s korpusem ukřižovaného Krista na pískovcovém podstavci z roku 1886 se nachází na křižovatce Tyršovy a Jateční ulice v Bělé pod Bezdězem. Nad tělem Krista je tabulka s nápisem INRI ve zlaceném oválném reliéfním rámu. Konce kříže jsou doplněny zlacenými detaily. Pod nohama Krista je kruhová nápisová destička lemovaná zlatým věncem. Kříž je umístěn na hranolovitém podstavci, který se mírně kónicky zužuje. V horní části přechází do hlavice ozdobené jednoduchými římsami. Na přední straně dřívku podstavce je vytesán nápis v zrcadle. Podstavec je zakončen kvádrovým odstupňovaným soklem, na jehož přední straně je uveden rok vzniku. Na jeho místě stával dříve dřevěný kříž, jehož existence je doložená na archivních ikonografických materiálech.</p> <p>Současný stav: Obnova křížku se konala v roce 2013 společně s výstavbou nové kruhové křižovatky. Litinový kříž - stav výborný, podstavec - znaky prachových nečistot, mechy a lišejníky poškozené rohy, stupně, odlupující se vrchní vrstvy kamene.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 4

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č.. 932/1k..ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'05.99"N, 14°47'50.05"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Kůtek p. Šťastný 2014	12. Datace 1839	
		13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Kříž z roku 1839 stával na druhé straně ulice Mělnická, kam byl předtím přemístěn z původního místa před Českou bránou. Kříž byl na přelomu 20. a 21. století zničen, v roce 2014 byl restaurátory p. Kůtkem (kování) a p. Šťastným (kámen) znovu obnoven včetně pískovcového podstavce. Kříž se skládá ze soklu, dříku, profilované hlavice. Na hlavici je umístěn menší profilovaný soklík, do něž je zasazen litinový kříž se zlaceným korpusem Krista. U paty kříže je umístěna zlacená svěťice. Současný stav: nový		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 5

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Kaple Nejsvětější Trojice		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2099/5 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'18.61"N, 14°47'44.24"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: Rekonstrukce 2013	12. Datace Poč. 19. st.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby)</p> <p>Kaple Nejsvětější Trojice se nachází v Tyršově ulici v Bělé pod Bezdězem směrem na Českou Lípu, před panelovými domy. Na místě kaple původně stávalo staré sousoší téhož jména, které bylo přemístěno k farnímu kostelu (nyní je uloženo v zámecké kapli sv. Josefa). Kaple je jednoduchá malá stavba s půdorysem obdélníku vzadu uzavřeného vybíhajícím závěrem (polokruhem). Průčelí je členěno pilastry a vrcholí prostým tympanonem. Byla postavena na počátku 19. století. Na oltáři stával obraz Nejsvětější Trojice, dílo místního malíře Josefa Augusta Bubáka, který je nyní deponován v Muzeu Bělá pod Bezdězem. V blízkosti kaple, jak potvrzují opakované nálezy, býval v 17. až 18. století "klášterní krchov", na němž byli patrně pochováváni poddaní. Kaple má ze všech stran pásovou rustiku. Vstup je z pískovcového ostění, nad vstupem je umístěno segmentové okno. Kaple je opatřena bílým nátěrem.</p> <p>Současný stav: Kaple prošla rekonstrukcí v roce 2013. V současné době bez poškození, vad, stav dobrý.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 6

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Kaple Panny Marie Svatohorské		7. Parcelní číslo: p.p.č. 940 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'01.06"N, 14°47'36.58"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: Rekonstrukce 2010	12. Datace 1898	
		13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Výklenková kaple se nachází u staré cesty z Bělé do Březinky (dnes Na Průhonu). Vystavěna byla roku 1898 na místě kříže, který je uváděn na mapě z roku 1890. Jedná se o jednoduchou zděnou stavbu na obdélníkovém půdorysu s valbovou stříškou krytou bobrovkami režné barvy. Stěny kapličky jsou členěny jednoduchými lisénami a římsami, které obklopují dnes již prázdný výklenek ukončený segmentem. Zakončena je profilovanou korunní římsou. Současný stav: Kaplička má poškozenou omítku a kus zdiva, vnitřní nika poškozena vandaly – sprejové nástřiky, vzlínající vlhkost, možný výskyt solí.		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 7

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Kaple Panny Marie Bolestné		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2462/5 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'00.30"N, 14°48'59.21"E	9. Stav: 4
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: -	12. Datace 1743	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Výklenková kaple Panny Marie Bolestné se nachází na konci Mnichovohradištské ulice v Bělé pod Bezdězem a písemné zmínky o ní lze nalézt již v roce 1743. Jedná se o zděnou stavbu obdélníkového půdorysu segmentově klenutým štítem v barokním slohu. Čelní strana je bohatě členěna pilastry a římsami. Kaple je zakryta novodobým typem krytiny, na vrcholu segmentu je umístěn čuček. Kaple je ve velmi špatném stavebně technickém stavu. Silně poničený obraz na plechu představující matku Boží držící tělo umučeného Krista je uložen v Muzeu v Bělé p. B.</p> <p>Současný stav: Havarijní stav, celkové poškození- chybějící omítky, narušené zdivo, silně narušená statika blízkým stromem.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 8

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo 21751/2-1460	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Kaple sv. Jana Nepomuckého		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'03.35"N, 14°48'32.30"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Šťastný 2015	12. Datace 1. pol. 19. st.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby)</p> <p>Výklenková kaplička se nachází v Zámecké ulici pod ostrohem, na němž se tyčí bělský zámek v ranně barokním slohu. Kaplička byla na počátku 19. století vystavěna v místech, kam ústilo staré schodiště spojující zámek s podzámčím. Jedná se o jednoduchou zděnou stavbu obdélníkového půdorysu se stříškou ve tvaru jehlanu. Ve výklenku byla původně umístěna dřevěná socha sv. Jana Nepomuckého, která se nedochovala.</p> <p>Současný stav: Stav výborný, znečištěná vápenná omítka.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 9

1. Obec: Vrchbělá Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Výklenková kaplička		7. Parcelní číslo: p.p.č. 556/1 k.ú. Vrchbělá	8. Lokalizace: 50°29'58.23"N, 14°51'51.66"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: spolek Drobné památky severních Čech	12. Datace 1. pol. 18. st	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Původně zde stávaly tři kapličky s obrazy Umučení Krista, Loučení Krista s Pannou Marií a obrázek Panny Marie Bezdězské. Tři kapličky jsou uváděny ještě na mapě z roku 1890. Dříve kolem nich vedla polní cesta z Bělé směrem k Bezdězu, dnes je zde jen pole a po stranách kapličky rostou dva mohutné kaštany. Výklenková kaple je obdélného půdorysu se segmentovým nástavcem, na kterém je umístěn zdobený kříž. Výklenek je lemován pilastry. Ve výklenku je ručně malovaný obraz Panny Marie od Balbíny Králové ze spolku Drobné památky severních Čech, které v roce 2012 opravu kaple realizovalo.</p> <p>Současný stav: drobné znečištění vegetací (mechy).</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 10

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor Světlana Žalmánková
6. Objekt: Dřevěný kříž s ukřižovaným Kristem		7. Parcelní číslo: p.p.č. 2734/1 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50.5199881N, 14.8235308E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška 2007	12. Datace -	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Na křižovatce lesní cesty a silnice do Dolní Krupé stojí jednoduchý dřevěný kříž natřený bílou barvou s ukřižovaným Kristem malovaným na plechu. Místo je označováno „U Krupského kříže.“ Nový dřevěný kříž s obrázkem od místní výtvarnice, zde byl obnoven namísto dřevěného kříže v roce 2006, který byl následně vysvěcen.</p> <p>Současný stav: mírně vybledlá barva na kříži.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 11

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor Zuzana Adamová
6. Objekt: Obraz sv. Jana Křtitele		7. Parcelní číslo: p.p.č. 460 k. ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°29'19.13"N, 14°42'49.74"E	9. Stav: 4
10. Vlastník: p. Pásek Květoslav		11. Oprava: 2016	12. Datace 2012	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Významnou památkou, která se v podbezdězkém kraji pojila se svatojánskou úctou, bývala kaple sv. Jana Křtitele stojící o samotě v lesích mezi Bělou pod Bezdězem a Kuřivodami. Historické paměti se o ní poprvé zmiňují v roce 1713, kdy již stála. V 18. století sídlili u této kaple dva poustevníci žijící z vrchnostenské nadace a o svátku sv. Jana Křtitele sem přicházela procesí z okolí Bělé pod Bezdězem. Tato kaple byla spolu se zdejší poustevnou za josefinských reforem roku 1782 zrušena. Oltář z ní byl přenesen do farního kostela v Kuřivodech, kde byl ještě na počátku 20. století. Sama kaple byla značně poškozena požárem na počátku 19. století a v pozdějších dobách zanikla docela. Asi v polovině cesty, po níž poutníci z Bělé ke kapli přicházeli, býval ještě i v 1. polovině 20. století obrázek sv. Jana Křtitele, zavěšený na stromě. V mapách se dodnes uvádí místní název „U sv. Jana“, na toto místo byl v roce 2012 umístěn a vysvěcen obrázek od Zuzany Adamové.</p> <p>Současný stav: Od roku 2014 je opravován po poškození při dopravní nehodě.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 12

1. Obec: Březinka Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo 28315/2-1507	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Zvonice		7. Parcelní číslo: p.p.č. 641/1 k.ú. Březinka	8. Lokalizace: 50°28'42.31"N, 14°46'35.54"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: 2012	12. Datace 1776	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Kaple sv. Prokopa se zvoničkou je umístěna přímo na návsi obce. Jedná se o hranolovou jednolodní stavbu z roku 1776, přičemž při přestavbě v roce 1929 byla budova kaple spojena s hasičskou zbrojnicí. Kapli ukončuje bání se sanktusníkem, který je pokrytý plechem. Nad vstupem je umístěn obraz sv. Prokopa od Světlany Zalmánkové.</p> <p>Současný stav: Nátěr střechy věžičky poškozen jinak bez závad.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 13

1. Obec: Březinka Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 641/1 k.ú. Březinka	8. Lokalizace: 50°28'42.31"N, 14°46'35.54"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška 2008	12. Datace 1848	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Litinový kříž se nachází v těsné blízkosti kaple sv. Prokopa na návsi v Březince. Kříž byl vztyčen roku 1848. Kříž se skládá ze dvou přístupových kamenných stupňů, soklu, kónicky se zužujícího dříku a profilované hlavice, na kterou nasedá drobný sokl, do kterého je zasazen kříž se zlateným korpusem Krista. Kříž byl ohraničen plůtkem či řetězem, ze kterého zbyly pouze pískovcové patníky v rozích stupňů. Dřík je opatřen růžovým nátěrem. Na pískovcovém podstavci jsou obnoveny nápisy: "POCHVÁLEN/ PAN JEŽÍŠ/ KRISTUS" a "ORODUJ/ ZA NÁS/ SVATÁ/ BOŽÍ RODIČKO".</p> <p>Současný stav: Poškození vegetací, lišejníky, prachové nečistoty,</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 14

1. Obec: Hlínoviště Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Zvonice		7. Parcelní číslo: st.p.č. 657 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'46.72"N, 14°45'08.11"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: -	12. Datace 1878	
		13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Objekt obdelníkového půdorysu se sedlovou střechou krytou bobrovkami kladenými dvojitě a sanktusovou věžičkou, v které byl v roce 1878 původně umístěn zvon, jenž byl v roce 1914 zabrán k vojenským účelům. Poté byla využívána jako hasičská zbrojnice. Na severní straně se nacházel plechový obrázek s motivem sedmi klečících mnichů, na něž shora dopadá záře s nápisem v němčině.		
		Současný stav: Objekt má mírně poškozenou omítku.		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 15

1. Obec: Hlínoviště Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 1540/6 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'46.82"N, 14°45'07.86"E	9. Stav: 2
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Šťastný 2011	12. Datace pol. 19. stol.	
		13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Litinový kříž pochází z poloviny 19. století a se nachází v těsné blízkosti zvonice v Zadním Hlínovišti. Sestává se ze stupně, soklu dřívku a mohutné profilované hlavice do které je usazen litinový kříž se zlaceným korpusem Krista. Pod Kristovým nohama se nachází kruhová nápisová deska a níže ještě obdélnou destičku s klečícím andělem. Kříž byl zrekonstruován p. Šťastným v roce 2006, 2011.		
		Současný stav: Vegetace, sprašování povrchu kamene.		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 16

1. Obec: Hlínoviště Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 1655/1 k.ú. Bělá p.B.	8. Lokalizace: 50°30'57.04"N, 14°44'51.20"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: Hanč Miroslav Hanč Otakar Hančová Miloslava		11. Oprava: p. Vondruška 2011	12. Datace pol.19. stol.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Kříž zřejmě z poloviny 19. století stojí v osadě Zadní Hlínoviště asi 300 m vpravo od hlavní silnice z Bělé pod Bezdězem do Doks. Spodní část litinového křížku je rozšířena dvěma sloupky se stylizovanými hlavicemi. Vrchol kříže a konce břevna jsou ozdobené zlacenými rostlinnými ornamenty ve tvaru lilií. Kříž nese zlacené plastické tělo ukřižovaného Krista. Sokl byl vyroben z pojizerského pískovce, který byl v minulosti opatřen vápenným nátěrem. Kříž se skládá ze soklu, dříku a hlavice.</p> <p>Současný stav: Litinový kříž bez povrchových změn. Podstavec vykazuje známky opadávání vrstev kamene, praskání, vystupují starší nátěry. Podstavec pokryt silně mechem.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 17

1. Obec: Př.Hlínoviště Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 1550/1 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'55.62"N, 14°45'34.39"E	9. Stav: 3
10. Vlastník: Ing. Hana Marešová Ing. Verner Lubomír		11. Oprava: p. Vondruška 2011	12. Datace 1838	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Litinový kříž na kónicky se zužujícím pískovcovém podstavci v části Přední Hlínoviště, nese pozlacené tělo ukřižovaného Krista, nad jehož hlavou je zlacený nápis „INRI.“ Na přední straně dřívku podstavce se nachází plasticky zvýrazněná kartuš, v níž se dříve pravděpodobně nacházel dnes již nedochovaný nápis. Nad kartuší vystupuje srdce probodnuté mečem jako symbol Panny Marie Bolestné. Kříž pochází zřejmě z poloviny 19. století.</p> <p>Současný stav: Podstavec mírně poničený, bez prasklin, na povrch vystupují stopy po vápenném nátěru, koroze z kříže na kameni.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 18

1. Obec: Bezdědice Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 812/1k.ú. Bezdědice	8. Lokalizace: 50°29'02.24"N, 14°41'48.51"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: MÚ Bělá pod Bezdězem		11. Oprava: p. Vondruška 2014	12. Datace 1. pol.19. stol.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) V Bezdědicích na návsi u domu čp. 10 stojí kříž, který původně stál nedaleko čp. 14, kde byly u příležitosti stříbrné svatby císaře Franze vysázeny lípy. V roce 1929 byl kříž přemístěn k domu kováře Schatina. Místní české obyvatelstvo v té době vzneslo požadavek na změnu původního německého nápisu na podstavci, což vyvolalo negativní ohlas u německé části obyvatel v čele se starostou a spor skončil až u soudu. Nápis v němčině zůstal. Kříž se skládá ze soklu, dříku, profilované hlavice, do které je zasazen litinový kříž se zlaceným korpusem Krista a nápisovou destičkou u jeho nohou. Na dříku jsou stopy po zapuštěných nápisových deskách.</p> <p>Současný stav: Stav po opravě.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 19

1. Obec: Bezdědice Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: p.p.č. 804/3 k.ú. Bezdědice	8. Lokalizace: 50°28'54.81"N, 14°42'12.03"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: p. Henc Vojtěch		11. Oprava: p. Šťastný 2014	12. Datace 1869	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Za vsí při staré cestě na Bezděz se nachází kříž s dnes již nečitelným německým nápisem, který zde nechala postavit na vlastní náklady v roce 1869 rodina starosty Qweisera. V roce 1879 kolem něj byly u příležitosti oslav stříbrné svatby císařského páru vysázeny lípy. Kříž se stává z dvou kamenných přístupových stupňů, soklu, hranolového dříku a hlavice s kopulovitým zakončením, do kterého je zasazen litinový kříž s tělem Krista, pod jehož nohama se nachází kulatá nápisová destička. Na čelní straně dříku je zasazen obrázek zobrazující sv. Zdislavu.</p> <p>Současný stav: po opravě, stav výborný -jen po estetické stránce nesourodá barevnost opravených částí.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 20

1. Obec: Bezdědice Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Litinový kříž na pískovcovém podstavci		7. Parcelní číslo: st.p.č. 42 k.ú. Bezdědice	8. Lokalizace: 50°28'57.80"N, 14°41'51.78"E	9. Stav: 1
10. Vlastník: Chylíková Alena, Gut Martin, Gutová Milena		11. Oprava: p. Šťastný 2014	12. Datace 2. pol.19. stol.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Kříž pocházející zřejmě z přelomu 19. a 20. století se nachází u domu čp. 24 v obci Bezdědice. Kříž se stává ze soklu, dříku a mohutné hlavice, do které je usazen litinový kříž, který je velice zdobný. Ramena kříže jsou zakončena trojlistem. Za Kristovými zády je znázorněna svatozář, pod Krisovými nohama je umístěna kulatá nápisová deska a níže figura sv. Jana Evangelisty. V dříku se nachází mělká nika s výzdobou (Panny Marie s Ježíškem). Kříž je kamenný, pískovcový.</p> <p>Současný stav: Stav výborný – chybí část paprsků svatozáře.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 21

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor nezjištěn
6. Objekt: Pískovcový podstavec		7. Parcelní číslo: p.p.č.546/1 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°30'00.13"N, 14°51'43.67"E	9. Stav: 4
10. Vlastník: REALTORIA k. s. Praha		11. Oprava: -	12. Datace -	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) U můstku přes potok Bělá stojí dnes již jen poničený pískovcový hranolový podstavec bez znatelných nápisů. Podstavec se skládá ze soklu, dříku a mohutné hlavice. Památka je v soukromém vlastnictví a na obnovu a umístění nového litinového kříže teprve čeká.</p> <p>Současný stav: Havarijní stav, pozůstatek pískovcového podstavce silně pokrytého vegetací a lišejníky, litinový kříž odcizen.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 22

1. Obec: Bělá pod Bezdězem	2. Okres: Mladá Boleslav	3. Kraj: Středočeský	4. Rejstříkové číslo -	5. Autor František Matouš
6. Objekt: Socha sv. Jana Nepomuckého		7. Parcelní číslo: p.p.č. 590/2 k.ú. Bělá p. B.	8. Lokalizace: 50°29'44.39"N, 14°52'54.59"E	9. Stav: 4
10. Vlastník: Státní pozemkový úřad		11. Oprava: -	12. Datace 1. pol. 19 stol.	
		<p>13. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby) Socha sv. Jana Nepomuckého, která je ve vlastnictví Státního pozemkového úřadu se nachází nedaleko silnice z Bělé pod Bezdězem směrem na Bakov nad Jizerou v místní části zvané Šubrtov. Stojí u kamenného můstku přes potok Bělá u bývalého objektu papíren. Socha od kameníka Františka Matouše je velice jemně propracována. Na přední straně soklu nalezneme vytesaný text WRAUCNAV PEČLIWOSTI/ JOZEFA RIDLA/ MISTRA KOWAŘSKEHO. Na přední straně je vytesán citát ze Starého zákona a na zadní straně lze nalézt informace o obnově v letech 1882 a 1938. Socha světce se nachází na podstavci, který se skládá ze soklu, dříku se zrcadlem a profilované hlavice. Sv. Jan Nepomucký stojí v kontrapostu, oděn je do tradičního roucha. Pravou rukou přidržuje kamenný kříž.</p> <p>Současný stav: Socha vykazuje značné poškození – chybí hlava a ruka, je porostlá vegetací, lišejníky, zurážené rohy. Umístění sochy vzhledem k povaze místa je velmi rizikové – hrozí vandalismus.</p>		

EVIDENČNÍ LIST PAMÁTKY 23